

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

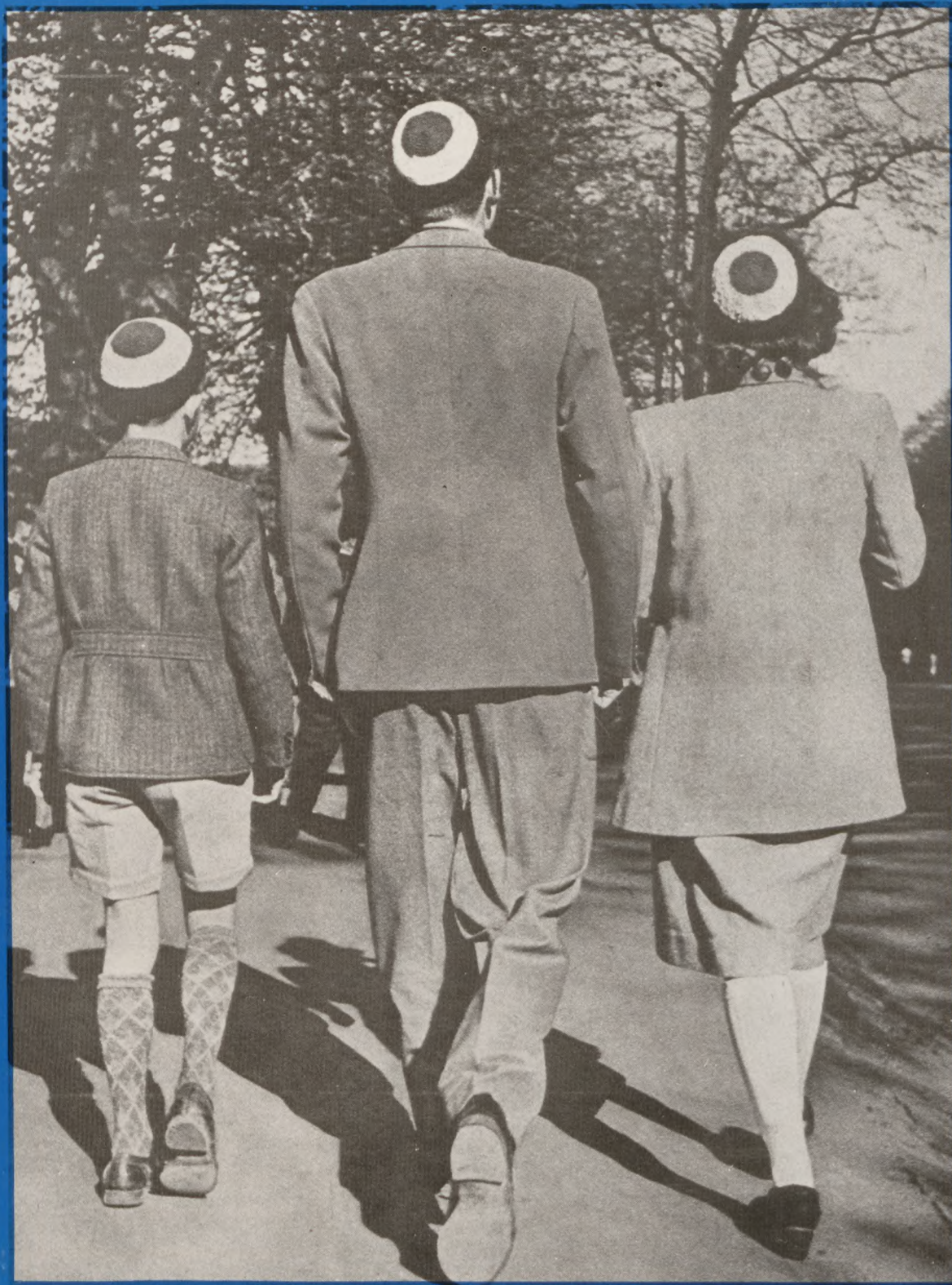
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Pigtraad-Gestapofangen

Nr. 5
Oktober
1984

En lille dansk familie på spadseretur med huer i blåt, hvidt og rødt - Vi syntes det var så hyggeligt og fikst - men tyskerne forbød det.

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. (03) 86 55 59.

Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lundeberg, Hesselager. (09) 25 14 77. (Der er 7 senge). Feriehomeadressen er: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, Als. (04) 46 53 42.

Tilsynsførende: fru Karin Boysen, Østerbyvej 46, Østerby, tlf. (04) 46 51 75.

Medlemmer: Iflg. fundatsens paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Civilingeniør Mogens Dyre,

Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 86 22.

Næstformand: Kontorchef, cand.jur. Hans Andersen,

Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. (03) 86 55 59.

Kasserer: Maskinmester H. P. Skjoldborg, Skovbrink 9, 6400 Sønderborg.

Tlf. (04) 42 57 07. Giro 1 00 07 80.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.

Tlf. (06) 81 07 09.

Overlærer Preben Feddersen, Caroline Amalievej 11,

5874 Lundeberg, Hesselager. Tlf. (09) 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Kontorchef Niels Christian Andersen
Volmersvej 5, 6330 Padborg
Tlf. (04) 67 31 53

Direktør Bernth Johannesson
Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby
Tlf. (02) 87 02 64

Forvalter Axel Lauritzen
Lundtofteparken 42, 2. t.v., 2800 Lyngby
Tlf. (02) 88 12 42

Arkitekt M. A. A. Børge Andresen
Stokkevad 6, 2850 Nærum
Tlf. (02) 80 13 40

Læge Axel Jørgensen
Duebrødrevej 14, 9000 Aalborg
Tlf. (08) 12 06 70

Redaktør Johs. Rasmussen
Ømkulevej 9 7100 Vejle
Tlf. (05) 82 65 72

Skræddermester Povl Brandt
Glerupvej 19, 2610 Rødovre
Tlf. (02) 91 13 72

Oberst K. Kjeldsen
Hallingager 47, 5750 Ringe
Tlf. (09) 62 31 63

Provst Poul Riis
Hostrupsgade 9, 4200 Slagelse
Tlf. (03) 53 35 34

Sparekassedirektør Einer Hauberg
Holballe 3, 6473 Tandslet
Tlf. (04) 44 76 04

Tandtekniker Leo Kæraa
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. (06) 27 04 28

Solveig Skjøtt
Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose
Tlf. (02) 48 56 74

Direktør G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. (07) 12 11 84

General Fl. B. Larsen,
Kongstedgården, 4293 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 07

FANGESAMMENSLUTNINGENS REKREATIONSFOND

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningskema kan rekvireres hos formanden: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 2.500.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Bladet

**Pigtraad -
Gestapofangen**

Udkommer med 7 numre i år.
(De lige mdr. + november).

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Poul Nielsen,
Bjernedevej 40 A,
2700 Brønshøj
(01) 74 26 35

Telefontid: kl. 17-18

Årsabonnement 50,- kr.

Udenfor Skandinavien betales et portotillæg på 20,- kr.

Giro 9 31 54 54.

Eventuelle fejl i besørgelsen af bladet rettes hurtigst muligt ved henvendelse til udleveringspostkontoret.

REDAKTION

Johs. Fosmark,
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
(06) 81 07 09

Frode Toft,
St. Kongensgade 63,5,
1264 København K
(01) 15 59 57

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET:

Politets minde- og takkedag	120
Froslev-lejren - 40 år	123
Froslevmønterne	124
Froslev - og lejrene syd på	124
Besættelsesmuseet i Aarhus	125
5 radioudsendelser har vakt opsigt	126
Runde dage	128
De frie fugle pløjer deres vej	129
Erstatningslovens historie og tal X	132
Kammeraterne fortæller	134
Foreningerne	135-141
Frihedsmuseet	141
Mindeord	141
Bøger	142-143

De følgende numre af vort blad udkommer 15/11 1984 og 15/2 1985.

Stof fremsendes senest 4 uger før de nævnte dage.

Pigtraad-Gestapofangen

NR. 5

OKTOBER 1984

39. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af danske fanger fra
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen . Landsforeningen Gestapo-
Fargerne . Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen . Hannover-Stöcken-gruppen . Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra
Neuengamme . Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

40-års- dagen

Stilig og festlig

Man må sige, at Amalienborg-klubben og Buchenwald-klubben forstod at tilrettelægge og gennemføre 40-års-dagen for kampene ved Amalienborg og deportationen af det danske politi på den helt rigtige måde, for dagen er ufor-glemmelig, men også en dyster dag.

Det blev faktisk Hans Andersen, der ved sin tale på Københavns Rådhus den 19. september gav dagen den helt ram-mende overskrift: Dagen, hvor vi min-des, siger tak og husker, at det trods alt er en glædens dag.

Selve dagen blev indledt på Bispebjerg Kirkegård, hvor der er rejst et smukt monument for de politifolk, der satte livet til under frihedskampen. Høj-tideligheden fandt sted kl. 8.30, og hav-de samlet flere hundrede. Det hele fore-gik meget stilfærdigt. En æresvagt af politifolk havde taget op stilling ved monumentet med fane, og lidt efter lidt kom de forskellige repræsentanter fra ind- og udland og lagde deres smukke kranse. Man lagde også mærke til, at hver enkelt grav i dagens anledning hav-de fået blomster og et bånd i farver med hilsen fra forskellige organisationer. Også flere af de udenlandske gæster lag-de kranse. Højtideligheden sluttede med, at alle sang: Altid frejdig.

*

Så gik turen til Københavns Rådhus, og her fyldtes den store rådhusal til bristepunktet. Mon ikke der var et sted omkring 1500.

På staden Københavns vegne åbnede overborgmester Egon Weidekamp med en særlig velkomst til dronningen og

prins Henrik, der ankom kl. 11, altså på det klokkeslæt, da den falske luftalarm lød 40 år forinden. Justitsminister Erik Ninn-Hansen roste i sin tale politifolkene for den værdighed, hvormed de rundt omkring i landet mødte den mili-tært overlegne tyske overmagt og Ama-lienborg-folkene for den ildhu, hvormed de tog kampen op mod de angribende tyske soldater og dermed forhindrede, at kongehuset i de resterende måneder

Dagen indledtes med kransenedlæggelse ved monumentet på Bispebjerg kirkegård ved politiets fællesgrav.

Holger Reedtz-Funder, der blev udnævnt til æresmedlem af Buchenwald-Klubben. Han ses her i samtale med Hans Andersen.

af krigen var uden fysisk beskyttelse af velbevæbnede politifolk.

Rigspolitichef Ivar Boye understregede i sin tale, at mindedagen ikke kun står for de tragiske begivenheder, for den 19. september holdt vi status over besættelsestidens begivenheder og den rolle, politiet kom til at spille. Rigspolitichefen erkendte, at politiets rolle under den tyske besættelse var vanskelig at vurdere nu bagefter, fordi politiet skulle og måtte udføre både regeringens direktiver og samtidig hindre tyske overgreb mod civilbefolkningen. Det er derfor en periode, der har givet ar i erindringerne og sjælen hos mange politifolk, der oplevede besættelsen.

Hilsen fra fransk kammerat

Præsidenten for den internationale Buchenwald-komité, dr.jur. Pierre Durand, Paris, valgte at tale på tysk, for at flest mulige kunne følge ham.

Han sagde bl.a.:

- Jeg henvender mig til Dem som forhenværende fransk-deporteret i Buchenwald og præsident for den internationale Buchenwald-komité med tak, fordi De lader mig overbringe broderlige hilsener fra Jeres lidelsesfælle i Nazihelvedet. Vi var i denne dødslejr repræsentanter for modstandskampen i de besatte lande i Europa, uden derved at glemme de tyske kammerater, kommunister, socialdemokrater, kristne og andre, der som de første under de værste betingelser lærte Hitler-barieret at kende. Det, vi sammen gennemgik, forbliver uforglem-

meligt, uanset hvilke vore filosofiske og politiske anskuelser er.

Jeg ved lidt om jeres lands besættelse i 1940, og hvorledes der opstod en modstandsbevægelse, der tjente Danmark til ære. Jeg har hørt om studenterdemonstrationerne, sabotagen og folkestrejkerne. Og jeg husker frem for alt ankomsten af 1480 danske politifolk den 30. september 1944 til Buchenwald, hvor jeg allerede var, og som fulgtes den 5. oktober af 473 af Jeres kammerater.

I var for os et af de synlige tegn på, at sejren nærmede sig. Jeres værdighed i de lange kolonner, hvor I under terror måtte transportere tungt bygningsmateriel, Jeres mod og solidaritet overfor Jeres kammerater, der allerede var i lejren - trods Jeres egen ulykke i den hårde vin-

Jim Stewart overrækker gaven fra den canadiske Buchenwald-klub til Hans Andersen.

ter på Ettersberg med de hundrede døde, I mistede i de første tragiske uger - knyttede et ubrydeligt bånd mellem os.

Vi søgte, så godt vore svage kræfter tillod, at hjælpe, trods KZ-livets ubeskrivelige betingelser. Vor illegale internationale lejrkomité anerkendte Jer straks som det, I var: Modstandere af den fælles fjende, allierede i den Anti-Hitler-koalition, der var forenet fra Sovjetunionen og Polen til USA, fra England til Canada.

Andre bånd knytter os sammen. I august i hint år 1944 sluttede politiet i Paris sig sammen med de patriotiske masser, der befriede vor hovedstad.

I var ikke mere blandt os, da vi med våben i hånd den 11. april 1945 befriede lejren, da de amerikanske tropper nærmede sig. Efter at vi havde fanget mere end 250 SS-folk, samledes vi alle til appel og aflagde fælles ed, hvori vi svor at kæmpe til nazikrigsforbryderne var straffet og for en verden i fred og frihed. Den ed, som jeg er sikker på også ville have været Jeres, forbliver vi tro imod. Derfor føler vi os stadig også sammen med Jer i et stort fællesskab, der i erindringerne om 2. verdenskrigs tragiske år på forskellig vis viderefører kampen om en fri og lykkelig fremtid for menneskeheden. Og hermed ønsker jeg mine kammerater fra Buchenwald godt helbred og endnu et langt liv. Leve Danmark!

Da vi passerede grænsen: Vi var stadig fanger, men det var en vidunderlig følelse at opleve, at vi var hjemme.

Sidste taler var formanden for Buchenwald-klubben, kontorchef, cand.jur. Hans Andersen. Han talte på fangernes vegne.

Han sagde:

Deres Majestæt! Deres kongelige højheder! Hr. justitsminister! Mine damer og herrer! Kære kammerater!

Det er min opgave på denne dag at tale på de deporterede politifolks vegne.

Denne dag er jo: en mindedag, en glædens dag og en takkens dag.

Denne dag er en mindedag

Vi vil i dag kalde frem i erindringerne, at i tiden fra 1933 til 1945 gik 18 millioner mennesker gennem porten ind i tyske koncentrationslejre - og 11 millioner af disse mennesker kom aldrig ud igen i levende live.

Vi tænker på disse 11 millioner døde - vi gyser ved tallets størrelse, men vi fat-

ter vel alligevel ikke helt det enorme tal.

Vi vil også tænke på de kammerater, der vel kom ud fra det tyske helvede med livet i behold,

- men med et svækket eller ødelagt helbred,

- kammerater, der vel kom ud igen med livet i behold, men måske uden noget menneske at vende hjem til - ingen venner, ingen familie, ingen forældre, ingen ægtefælle, ingen børn, ja, måske ikke engang noget sted, de kunne kalde »hjem«.

Og vi vil tænke på alle dem, der siden dengang er døde af de skader, de fik i tyske lejre.

For alle disse menneskers skyld skal denne dag for os være en mindedag.

En glædens dag

Men denne dag skal også være en glædens dag.

Vi, der har siddet i en tysk koncentrationslejr, glæder os over hver ny levedag, vi kan registrere. For os er det nok særlig bevidst, at vi skal glæde os over hver ny dag, for for os er vort liv blevet sat i et særligt relief af død, og vi er ganske klar over, at der dengang blev sat mærke på mange af os - men hvor mange - og på hvem - det ved vi ikke.

På denne baggrund må enhver af os, der endnu lever, glæde sig over den tid, han har fået - og i dag vil vi glæde os sammen med de mange, der er kommet til stede for at højtidelig holde denne dag sammen med os. Ikke mindst vil vi glæde os sammen med de repræsentanter for vore medfanger fra dengang - både fra indland og fra udland - der er mødt op. Denne dag skal derfor også være en glædens dag.

En takkens dag

Og sidst - men ikke mindst - skal denne dag være en takkens dag.

Vi vil benytte denne 40-års dag til at takke alle dem, der ved deres hjælp af den ene eller anden art bidrog til: at så mange af os overlevede opholdet i de tyske lejre, at vi blev transporteret hjem før sammenbruddet, og at de, der havde lidt varig skade af opholdet, og enker og børn efter dem, der døde, har haft rimelige økonomiske vilkår i tiden, der fulgte.

At så mange af os overlevede opholdet skyldes dels hjælpen fra vore medfanger, dels hjælpen her hjemme fra.

Blandt vore medfanger kunne jeg nævne talrige enkeltpersoner, men skal jeg nævne grupper af medfanger, der

kom til at betyde særlig meget for os - både fysisk og psykisk - må jeg først og fremmest nævne de norske studenter og de allierede flyvere, to grupper, vi mødte, da vi ankom til Buchenwald.

Hjælpen herhjemme fra bestod af pakker med mad og pakker med tøj - alt bragt til lejren af Dansk Røde Kors - og bag Røde Kors stod naturligvis det såkaldte departementchefstyre, men vel i øvrigt størstedelen af det danske folk og hele den tilbageværende del af politistyrken.

En særlig komité for de tilfangetagne politifolk udførte også et stort arbejde - især over for vore pårørende - som vi er dem tak skyldige for.

For hjemtransporten vil vi først og fremmest takke grev Folke Bernadotte. Grev Folke Bernadotte opnåede ved sine forhandlinger med Himmler - den øverste chef for koncentrationslejrene - den tilladelse, uden hvilken den storstilede hjemtransport af alle danske og norske fanger fra Tyskland ikke ville have været mulig.

Vi takker også hele det svenske Røde Kors-detachment, alle dets medlemmer og alle de mennesker - såvel svenske som andre - der kom med ideen til og deltog i forberedelserne til og gennemførelsen af den storstilede svenske redningsaktion.

Men vi skal også takke for de hjemtransporter, der fandt sted før, under og efter Bernadotte-aktionen - hjemtransport af syge og andre - som ministerielle embedsmænd - under udøvelse af stor diplomatik i forhandlingerne med ty-

Harald Mejrup var afienens alderspræsident. Han var lærer på politiskolen, da aktionen satte ind.

skerne og stor dristighed for ikke at sige frækhed i udførelsen - fik gennemført.

Også Jyllandskorpset, der deltog i hjemtransporterne med langt over 100 hvidmalede generatorbusser og et stort antal benzindrevne ambulancer m.v., vil vi takke på denne dag.

Jeg husker den nat i april, da min bus kørte over grænsen ind i Danmark - jeg husker, at alle, der kunne, stod op i busen, da vi passerede grænsen.

Jeg tror, det var det største øjeblik i vort liv. Frie blev vi ikke dermed. Danmark var endnu besat - men vi var hjemme.

Til slut skal jeg takke alle dem, der har bidraget til, at enker og faderløse og kammerater, der har lidt skade på helbredet, har fået rimelige økonomiske vilkår i den tid, der er gået.

Hans Andersen i samtale med præsidenten for den internationale Buchenwald-komité, dr.jur. Pierre Durand, Paris, og formanden for den canadiske Buchenwald-klub Art Kennis.

Her er Hans Andersen med en anden gave fra kammeraterne fra Canada.

(De seks fotos fra dagen: F-k)

Vi ved jo alle, at ingen kan give en enke hendes mand tilbage - ingen kan give faderløse børn deres far igen, og ingen kan give en mand med et ødelagt helbred hans sundhed tilbage.

Men vi ved også, at ringe økonomiske vilkår ville gøre enkens, den faderløse og den handicappedes forhold endnu vanskeligere.

Derfor skal der på denne dag, til de skiftende regeringer, til landets lovgivende forsamling og til hele det danske folk lyde en dybfølt tak fra os deporterede politifolk.

Lad denne dag være: en mindedag - en glædens dag og - en takkens dag.

Prolog, orkester og 2 sangkor

Ind imellem talerne var der medvirken af politiorkestret, politiets mandlige og derefter af det kvindelige sangkor. Damekoret fik hermed dets debut. Dirigent for begge kor var Margrethe Trechner. I øvrigt fik højtideligheden sin gribende indledning ved Sam Besekows prolog, der var bygget over en politimands dagbogsnotater.

På Rådhuset virkede formanden for Amalienborg-klubben, kriminalassistent Frank Zorn, som en dygtig mødeleder.

Om aftenen samledes godt 400 til festmiddag og kammeratligt samvær i restaurant Nimb. Her blev H. Reedtz-Funder udnævnt til æresmedlem nummer 6 af Buchenwald-klubben. Hans indsats som uforfærdet leder af hjælpeekspeditioner i tysk kugleregn vil være vore læsere bekendt gennem en artikelrække.

Aftenen blev afsluttet af rigspolitichefen, der bragte arrangørerne en tak for en god og veltilrettelagt dag.

F-k.

Fornemt temahefte om 19. september

Bladet Dansk Politi udkom med et særnummer den 19. september. Det kom i 15.000 eksemplarer og dækker Dansk Politiforening, Dansk Kriminalpolitiforening, Rigspolitichefen og Foreningen af politimestre. Dette tema-nummer indeholder også artikler, som var bragt i et tilsvarende nummer i 1969. Redaktionen har truffet dette valg frem for at indhente materiale fra nye forfattere med deraf følgende risici for »hukommelsesbrist« nu yderligere 15 år efter.

Der er ved forarbejdet til dette nummer indhentet en del materiale fra politikredsene, bl.a. fotooptagelser af mindetavler.

Alt indsamlet materiale vil i øvrigt blive stillet til rådighed for Politihistorisk Selskab.

Rigspolitichef Ivar Boye starter sin indledende artikel med at skrive:

»Der kan opregnes mange mindedeage i politiets historie, men ingen står så skarpt i erindringen som den 19. september 1944. Ingen anden dag er præget af så stærke følelser, og ingen anden dag er i den grad forbundet med Danmarks almindelige historie, som det er tilfældet med hin septemberdag i 1944.«

Frank Madsen, der tidligere var redaktør af politibladet, skriver om »19. september set med tyske øjne«. Artiklen bygger på det materiale, som Rigsarkivet har stillet til rådighed ud fra politiafhøringer af mænd som von Hanneken, Günther Pancke, Werner Best og Otto Bovensiepen. Artiklen slutter med en hyldest til G.F. Duckwitz, der gav ledende danske politikere mange gode orienteringer om, hvad man kunne vente sig fra øverste sted.

Der bringes mange situationsbilleder fra mange forskellige egne af landet. Der er gengivet mange mindetavler, men desværre oplyses det ikke, hvor de befinder sig.

Det smukke temahefte er på 100 sider i A 4 format, og det afsluttes med en ret udførlig litteraturliste.

Temaheftet er en smuk og stilig hyldest af og til politietaten i anledning af en uforglemmelig dag.

F-k.

FRA REDAKTIONEN

Bladet for august

Dette nummer af vort fangeblad måtte naturligvis have 40-års dagen for arrestationen af det danske politi som hovedemne. Vi havde så meget stof, at vi kunne have udgivet en hel bog, og da det ikke er vor opgave at udgive bøger, men at udsende et blad, måtte der ske en udvælgelse, og vi takker bidragydere, der desværre ikke kom med. Vi takker for deres arbejde og forståelse for vore bladmæssige problemer. Vi måtte samle os om arrestationen, deportationen samt Neuengamme, Buchenwald og Amalienborg.

Vi skylder Kaj Friemel en undskyldning for, at vi ikke fik anført, at vi havde lånt forsidebilledet fra hans bog: Den dystre rejse, tidligere anmeldt i Pigtraad/Gestapofangen.

Selvfølgerligt måtte Julsgaard Larsens slagsang fra Buchenwald med i det omtalte særnummer. Den kan mange politifolk udenad fra dengang, og den synges ofte ved sammenkomsterne. Desværre var der i vers 5 gledet en linje ud. Efter næstsidsste linje skulle stå: Det var en mærkelig spøg.

Og som det tredje: I artiklen om Amalienborg, side 98 midterspalten 5 linjer før mellemrubrikken: Som en myretue står: Der gik blot 2 timer. Der skulle stå: blot 2 minutter.

Frøslev-lejren - 40 år

Begivenheden markeret med maner

Illegalt foto fra Frøslev. Der lyttes til den illegale radio.

Den 13. august 1944 ankom 741 fanger fra Horserødlejren til Frøslevlejren, der hermed blev taget i brug som tysk politifangelejr i Danmark - og 40-årsdagen blev fejret med maner. Frøslevlejrens Venner og Kontaktudvalget for Frøslevlejrens Museum havde indbudt til et tredages stævne med et stort og alsidigt program. Mange tidligere fanger og deres pårørende fandt fra hele landet vej til den gamle fangelejr for at være med. Stævnet begyndte med ankomst allerede lørdag den 11. august, og det sluttede først mandag på selve »jubilæumsdagen«.

Stævnedeltagerne blev søndag formiddag budt velkommen af viceborgmester Thomas Jessen, Bov kommune. Derefter var der kransenedlægning ved stenen for de Frøslevfanger, som blev deporteret til de tyske koncentrationslejre. Der var krans fra bl.a. Frøslevlejrens Venner, Dansk Røde Kors, Danske Kvinders Beredskab, Jyllandskorpset, Gestapofangerne, Neuengammeforeningen og elever fra Frøslev-Padborg skole. Umiddelbart efter forestod provst Poul Riis en smuk og utraditionel mindeandagt. Om eftermiddagen holdt overbibliotekar Jørgen Mågård et foredrag om »Frøslevlejrens tilblivelse« om de dansk-

tyske forhandlinger, som førte til lejrens oprettelse i 1944, og fhv. minister Per Federspiel fortalte med lune om at være fange i Frøslevlejren, bl.a. om sin funktion som »spisegeneral«. Dagen blev afrundet med aftenkaffe og hyggeligt samvær, hvor ordet var frit.

I stævnedagene var der i øvrigt flere gode udstillinger arrangeret af Amnesty International, Hjemmeværnet, Dansk Røde Kors, Civilforsvaret og andre - og Frøslevlejrens museum var selvfølgelig åbent og havde stort ryk-ind. Flere orkestre medvirkede undervejs: FDF/FPF Tambourkorps fra Bov Grænsekreds, Padborg Jernbaneorkester og Slesvigske Fodregiments Musikkorps.

Ved mindehøjtideligheden om mandagen, 40-årsdagen, var der flere talere. Ingeniør Thorkil Antonsen talte om »Frøslevlejrens dagligdag«, og sagde bl.a., at den evige angst har mærket mange for livet. Ingen kunne føle sig sikker på, hvem der skulle videre sydpå, og ingen, der var fange her, glemmer de morgener, hvor navnene blev råbt op.

Grethe Digmann, engang barakformand i kvindebarakken og efter krigen gift med den danske lejrleder P. M. Digmann, udtalte i sit indlæg »Kvinder i Frøslevlejren«: »Vi har vist alle måttet

sande, at ingen af os gik gennem den tid uden mén og skrammer. Man har galgenhumoristisk kaldt lejren for »Cirkus Frøslev«. Bag munterheden lå altid truslen fra munden af tyske maskingeværer rettet mod os, geværer, der gav ild og dræbte en ganske uskyldig fange, minefelter, der dræbte og lemlæstede fanger under flugtforsøg, deportationer af hundreder af fanger samt ydmygelser og forsmædelser, udøvet af forbryderiske nazister.«

Mindehøjtidelighedens sidste taler var formanden for Neuengammeforeningen, Jørgen Lind, som gribende skildrede den første deportation fra Frøslev den 15. september 1944, og hvad han siden oplevede i Neuengamme og Husumlejren. Frøslevlejren blev for Jørgen Lind helvedes forgård, og han gik ind for, at lejren bevares, så den kan stå som et opdragende monument for eftertiden.

Stævnet sluttede med et sønderjysk kaffebord, hvor Kontaktudvalget for Frøslevlejrens Museum var vært. Formanden, politimester Iver Møller, skildrede kontaktudvalgets mangeårige og omfattende arbejde for at sikre lejrens bevarelse. Lejren er i dag en selvejende institution, og Sønderjyllands amtskommune og Bov kommune er med flere millioner - bistået af skatten - gået ind i arbejdet for lejrens fremtid.

En national opgave at bevare lejren

Miljøminister Christian Christensen, der var den første af en række indbudte talere, betonede, at det er en national opgave at bevare Frøslevlejren. Den er et minde om en ond tid, og bevarelsen af lejren er det bedste dokument over de gamle fangers indsats.

Blandt de følgende talere var rigsantikvar Olaf Olsen, direktør Sven Seehusen, Frihedsmuseets Venner, fhv. amtsborgmester Erik Jessen, museumsleder Jørgen Barfod og generalsekretær Eigil Pedersen, Dansk Røde Kors, der fortalte, at Røde Kors fra næste år vil disponere over henvend halvdelen af lejren, hvor man bl.a. vil indrette et kursuscenter for medarbejdere i Røde Kors. De første kursus har allerede fundet sted, og i sommer havde man handicappede børn i lejren.

Amtsborgmester Kresten Philipsen, der er formand for den selvejende institution Frøslevlejren, understregede, at det er dyrt at få lejren restaureret, og der er lang vej igen, før målet er nået,

derfor vil der længe være brug for gode venner overalt - gerne venner, som har penge.

Stævnet i Frøslevlejren var begunstiget af strålende fint sommervejr, og de fleste af arrangementerne kunne afvikles i det fri. Med sine smukke træer, buske og plæner tog lejren sig godt ud, trods et vist bygnings-forfald. Næsten

for godt. Som Grethe Digmann sagde i sin tale: »Når jeg i dag kigger ud over lejren, er det mig umuligt at beskrive den mudderpøl, som lejren lignede dengang.«

Men der er trods alt gået 40 år. Heldigvis!

-mus

Restoplaget af Frøslev-mønten kan nu købes

Den ene side af mønten viser lejrens vagttårn.

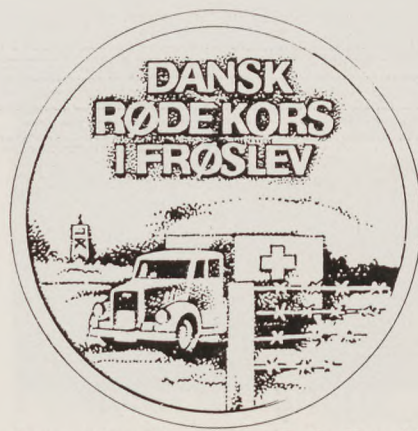
I vort blad for oktober 1983 bragte vi en omtale af Frøslev-mønten, der er fremstillet af Sparekassen Sønderjylland. En del af oplaget er endnu ikke solgt. Kontorchef N. C. Andersen skriver derfor:

»Dette restoplag har Kontaktudvalget indvilliget i at søge afsat. Priserne er som tidligere 80 og 370 kr. for hhv. bronze og sølv. Når restbeholdningen er afhændet, vil et pænt beløb være til rådighed for Frøslevlejren.

Jeg håber meget, at mange vil kontakte enten Sparekassen Sønderjylland, Padborg, eller mig, evt. pr. telefon hos mig privat (04)67 31 53 udenfor kontortid, og bestille et eller flere eksemplarer - lejren har stort behov for støtte nu. Kultur- og Miljøministerierne har til dato været ret sparsomme med støtte, men forhåbentlig bedres dette.

Det tilsagn, der er givet fra Sønderjyllands amtskommune og Bov kommune om støtte bl.a. om støtte ved beskæftigelsesforanstaltninger over en 4-årig periode, udgør en meget stor del af restaureringen, men slår næppe til.

Ved køb af een eller flere mønter kan hver enkelt køber også være med til at give lejren en håndsrekning.

Den anden side viser en Røde Kors-bil der ankommer til lejren med forsyninger til fangerne bag pigtråden.

Fra sparekassen har salget til nu givet et tilskud på 25.000 kr., men kan vi få afhændet resten, vil et næsten lige så stort beløb være til rådighed.

N. C. Andersen
Padborg

Om Frøslev og lejrene sydpå

Af Johannes Fosmark

Omkring Frøslev-lejrens 40-års-dag rejses spørgsmålet, om man kunne kalde Frøslevlejren en koncentrationslejr. Lad os derfor se nærmere på spørgsmålet.

Gestapos indespærringer skete uden dom. Man siger, at tingene blev ordnet administrativt. Indespærringerne var på ubestemt tid, og de var stridende mod folkeretten.

Frihedsberøvelsen var i sig selv en hård straf, og man forstår næppe den byrde, hvis man ikke selv har siddet i saksen.

Der var såvel i Frøslev som i de tyske lejre frygten for at blive indkaldt til nye forhør. Det var en sådan risiko, der fik Jørgen Røjel til at vove eksperimentet med at lade sig smugle ud af lejren i Frøslev i en stor brødkasse. Eksperimentet var dristigt, forløb dramatisk - og lykkedes.

Der var i begge former for indespærring brevrensensur og arbejdspligt, faste regler for adfærden, og særlig indespærring, hvis ordensregler blev overtrådt.

Det var forbudt i Frøslev og i de tyske lejre at holde andagter og gudstjenester og SS-Sturmbannführer Hilltgärtner forsikrede den tyske pastor C. Beuck fra Aabenraa om, at bibler og salmebøger ikke fandtes i Frøslev. I de tyske lejre var der dødsstraf for at eje en bibel.

Frøslev blev bygget til at huse 1500 fanger, men i april 45 kom man op på det tredobbelte. Tyske lejre kendte til værre tal.

Der er således en række ligheder mellem Frøslev og lejrene i Tyskland, men når frygten for at blive deporteret var så udbredt i Frøslev, skyldtes det forskellene. Og her træder madspørgsmålet stærkt frem i billedet. Mens der i Frøslev var dansk forplejning, altså varieret og tilstrækkelig mad, døde mange fanger i Tyskland af sult og fejlernæring. Den ensidige forplejning med kålrabisuppe som stående ret til »middag« gav ødemer o.l.

*

Der var for dansk Røde Kors i Frøslev muligheden for indretningen af en veludstyret operationsstue, ligesom det var muligt at skaffe vaccine mod tyfus, paratyfus, plettyfus, kolera og dysenteri. Sådanne muligheder eksisterede ikke i tyske lejre. Der var i Frøslev dansk fængselspersonale med en række muligheder for at udsugle meddelelser til vennerne udenfor lejren. Den mulighed var der ikke i lejrene i Tyskland.

Til straffemetoderne hørte i tyske lejre hængninger, der skulle overværes af alle i lejren for at indgyde respekt. Frøslev havde ingen galge.

Antallet af fanger, der omkom i tyske gaskamre, er stort, nok i milliontallet. Frøslev havde ikke gaskammer (kamre).

Lejrene i Tyskland var placeret i nærheden af rustningsfabrikker, og sådanne fabrikker var selvsagt et oplagt mål for engelske og amerikanske bombninger. Ved natlige angreb blev der fra de angribende fly nedkastet de såkaldte juletræer for at markere lejrenes beliggenhed. Det var fosfor, der bredte sig

ud, efter at det var kastet, og »træerne« stod længe i luften, men alligevel blev et antal blandt fangerne ofre.

I lejrene i Tyskland måtte alle fanger arbejde hårdt og med en lang arbejdsdag, og da maden i kalorier kun indeholdt, hvad et spædbarn skal have, blev mange kørt ned. De blev »Muselmænd«, og det vil jo sige omvandrede skeletter. Eller de omkom, segnede om i stenbrud, marskens ler, eller i fabrikernes larm. Der var tale om slavearbejde, og fangerne blev på det tyske slavemarked solgt til de højstbydende fabrikker. De manglede jo alle arbejdskraft, og de var efterhånden alle rustningsfabrikker på en eller anden måde.

*

Til de store dage i Frøslev og i Neuen-

gamme hører besøget af Folke Bernadotte. Hans besøg startede i Neuengamme en revolution i forholdet mellem fanger og fangevogtere, incl. lejrledelsen, men muligheden for at vise jubel var ikke til stede. I Frøslev blev han den 22. april 45 spontant hilst med »Du gamla, du fria«. Det var et betagende øjeblik.

I Frøslev blev befrielsen meddelt af den danske lejrleder. I lejrene i Tyskland kom den stiltfærdigt, men ufor-glemmeligt, med ankomsten af de svenske og danske busser.

Der er således tale om en del ligheder, men forskellene er jo ret iøjnefaldende. Det gav sig bl.a. udslag i, at humoren trivedes vel i Frøslev, hvorimod de deporterede måtte forsøge at afreagere gennem sarkasme. Der er en forskel.

Besættelsesmuseet i Århus

Hans Thomsen (der nu bor i USA) ses her ved overrækkelsen af en check til Peer Vestager. (Foto: Johs. Nielsen)

Tankerne om et »Museum for Besættelsen i Århus« udmøntedes i en »prøve-åbning« den 4.-6. maj i år. Offentligheden fik her lejlighed til at se lidt af, hvad der har været arbejdet på og indsamlet til. Der var også åbent i Århus festuge - den 1. uge i september.

Overraskende mange benyttede sig af lejligheden til at se det nye museum i det gamle rådhus. En omfattende dagblads-omtale resulterede i gæster ikke alene fra byen, men fra hele Jylland - fra Aalborg, Holstebro til Åbenrå og Varde.

Ledelsen - Peer Vestager og Johs.

Nielsen - og hjælpere fra støtteforeningen »Besættelsesmuseets Venner« - havde travle dage, specielt med samtaler med de mange, der ønskede at aflevere genstande af vidt forskellig art - og travlheden er fortsat siden. Museet råder nu over ca. 15.000 genstande til belysning af »de 5 år«.

Det er utroligt, hvad der endnu findes ude omkring, på trods af flytninger, dødsfald m.v.

Spændvidden illustreres ved at nævne: en 20 mm »Flak«-kanon (der har stået i en baggård i byen!) - et brev fra

daværende borgmester Stecher Christensen til en beboer i ejendommen overfor Gestapos hovedkvarter, omhandlende tyske trusler om at skyde på beboerne og/eller sprænge bygningen i luften - og vel nok af størst betydning, en komplet militær beretning om Modstandsbevægelsen i Århus (- 5. kolonne), samt korrespondance med generalmajor Callisen. Redegørelsen blev afleveret af tidl. by-kommandant, kaptajn Frisenvangs søn, der har haft den liggende siden faderens død. Man har, siden efteråret 1945, haft kendskab til den omfattende rapport eksistens, men har ikke vidst, hvor den befandt sig. Den er af allerstørste betydning - historisk og musealt.

Museet har anmodet Statens Museumsnævn og Amtsmuseumsrådet om statsgodkendelse, ligesom der er ansøgt om kommunal støtte til drift m.v.

Ansøgningerne er baseret på en særdeles omfattende foreløbig rapport med arbejdsprogram og budgetter.

Grundtankerne om museet er, at det skal kunne belyse befolkningens vilkår under besættelsen, herunder også modstandsbevægelsens start, arbejde og betydning i bredeste forstand. Yderligere, at museet skal kunne indgå i et kommende by-historisk museum, men med egen ledelse og med en permanent udstilling.

Dette sidste synspunkt er ved en forhandling imødegået med visse kommunale indsigelser. Man har således udtalt, at det »jo kun var 5 år« af historien, og at man højst påregnede særudstillinger om perioden. Man ville måske tillade, at museet afleverede sine samlinger!

En bestyrelse for et kommende by-historisk museum er dog endnu ikke nedsat og der er fra anden side givet udtryk for, at museets grundtanker er rigtige og ønskelige, så der er årsag til at formode, at blidere vinde vil bringe museet nærmere målet.

Uanset forhandlingerne er museet etableret og vil blive en permanent udstilling - kommunalt eller som en selvejende institution.

EAR Holck

TAK

Må jeg bede alle, der tænkte på mig ved min fratrædelse i Frihedsfonden den 30. august, modtage min hjerteligste tak.

Med venlig hilsen
Doris Petersen

40-års dagen for den tyske u-dåd ved Borup

Den 9. august var det 40 år siden tyskernes brutale nedskydning af de 11 Bopa- og Holger Danske-folk på vejskrånten ved landevejen ved Borup mellem Roskilde og Ringsted. Her har kredsen omkring Fri- og Efterskolen i Osted hvert år afholdt en højtidelighed med deltagelse af fangeforeningerne. De 11 frihedskæmpere var nemlig alle fanger hos Gestapo, men blev altså her skudt ned uden lov og dom. I år på 40-års dagen var der arrangeret en særlig højtidelighed på landevejen med deltagelse af et par hundrede mennesker.

En række fangeforeninger og Frihedskampens Veteraner var mødt med faner, og der nedlagdes en række kranser, bl.a. fra Bopa, Holger Danske, Erhvervshæmmede København, Erhvervshæmmedes Omegnsafdeling, Erhvervshæmmedes Sjællandsafdeling, Landsforeningen Gestapofangernes Sjællandsafdeling, Foreningen Gestapofanger fra Besættelsen, Neuengammeforeningen, Frihedsfonden m. fl.

Forud for højtideligheden ved mindestenen ved landevejen var der mindogudstjeneste ved sognepræst Hanne Drejer i Rorup kirke, der var fyldt til trængsel og lidt til.

Ved højtideligheden ved mindestenen ved landevejen talte formanden for Kommunernes Landsforening, borgmester Evan Jensen, Lejre Kommune, hvortil Rorup hører.

Evan Jensens tale

Borgmester Evan Jensen sagde bl.a.:

- For 40 år siden var skråningen her bag stenen stedet for en tragisk begivenhed. En fremmed magts repræsentanter nedskød 11 danske borgere. Det var en begivenhed, der dybt berørte alle gode danske, da de erfarede ugerningen.

Det var ikke en enestående begivenhed i disse år. Den 2. verdenskrig var resultatet af en fanatikers og hans medløberes muligheder for at ensrette store dele af en nations befolkning og mobilisere et revanchistisk sammenhold, der endte i krav om verdensherredømme, realiseret gennem udryddelse af hele folkeslag, uønskede racer og minoriteter og bringe andre til underkastelse.

Danmark var blevet besat som led i denne strategi. Her kæmpede de fremmede sig imidlertid ikke frem fod for fod. De var her pludselig. Men det betød ikke, at besættelsesmagten ikke var fjenden, undertrykkeren.

Vi var truet som folk. Det var vi naturligtvis, hvis tyskerne sejrede. Det var vi, hvis vi uden egen indsats skulle bris af andre. Et folks frihed er ikke en gave. Friheden skal daglig vindes i undervisningen af vore børn, opdragelsen af den kommende generation, meningsbrydningen, vilje til at bringe ofre - i givet fald selv det tungeste.

I Danmark så mange nødvendigheden af at gå til modstand mod besættelsesmagten. Modstandsbevægelsen voksede frem og sabotagen tog til. Men der var også tvivlerne. Ønsket om at slippe billigst muligt fornægtede sig ikke.

Som Kaj Munk sagde i sin berømmelige prædiken: - Ofte hører vi sagt om sabotørerne, at de er ugerningsmænd, og det kommer til at gå ud over os selv. Kommuniste kalder man dem. De er ikke kommunister. Der er nogle iblandt dem, der er. Men der er alle slags folk. For de er danske, som af en biskop, som af en professor, af en skikkelig husmand, af en håndværker. Det er landets ungdom. Det var dem, der tog sig på at vise Danmarks ansigt. Også de 11, der faldt her, havde taget sig på at vise Danmarks ansigt - over for det danske folk, over for omverdenen. Taget sig på at være med til at vinde friheden og selvrespekten tilbage. De tog sig på at kæmpe for, at Danmark kunne bestå blandt nationerne og indtage en ligeberettiget plads.

Modstandsbevægelsen var alle slags folk. Det var de 11 også.

40 år er gået. Hvert år samles mennesker ved denne mindesten, der rejstes i taknemmelighed over den indsats, der var øvet. Har vi glemt, hvad kampen gjaldt, hvorfor de 11 blev skudt?

Nej, det tror jeg ikke. I vor dagligdag kan vi ikke være enige om alt. Vi skal slet ikke være det. Vi skal lade vore meninger brydes i et frugtbart forsøg på at holde vort folk levende, i bevægelse, og dermed daglig vinde retten til friheden.

Vi har forskellig opfattelse af, hvordan vi undgår en ny 9. april og en ny 29. august, hvordan vi undgår, at vore unge kommer i en situation som de 11, hvis liv endte her på skråningen mod Rorup.

Men i en afgørende situation, når det gælder, når tyranniet, overgrebet, er ved

at få magten, da må igen alle slags folk, sønner og døtre af biskopper, professorer, skikkelige husmænd, håndværkere tage sig af at vise Danmarks ansigt.

Sammenkomsten på skolen

Efter højtideligheden samledes hovedparten af deltagerne som sædvanlig til sammenkomst på Osted Fri- og Efterskole, hvor forstander Hans Kofoed bød velkommen, ligesom den tidligere forstander Niels Pedersen talte om det, der skete for 40 år siden og takkede for den trofaste tilslutning år efter år til højtideligheden.

Skolens personale serverede en dejlig aftenanretning, og ind imellem blev der som sædvanlig sunget flittigt efter de omdelte højskolesangbøger.

Der blev holdt flere korte taler, bl.a. af Frode Toft, der på Frihedsfondens og foreningernes vegne takkede skolen for dens trofasthed og praktiske indsats ved år efter år at arrangere højtideligheden, hvor vi ikke alene mindes ofrene, men også det, de kæmpede og faldt for. Også en repræsentant for de pårørende til de 11 havde ordet og rettede en varm tak til skolen.

Efter fællesspisningen var der underholdning ved den næsten professionelle sangtrio »Fermaten« bestående af tre tidligere elever, der fremførte et righoldigt program med ældre og nyere sange og også helt moderne sange og visser.

Alt i alt et arrangement, der tjener Fri- og efterskolens lærere og personale til megen ære. -t

Efterlysning fra Polen

Den polske Neuengammefange Teddy Pietrzykowski, i lejren kaldet »Bokseren« efterlyser danske fangekammerater, bl.a. kaptajn Nielsen, som han arbejdede sammen med i Hamborg. Han kom til Neuengamme i foråret 1943 med en transport på ca. 1000 Auschwitzfanger. Var først i Blok 7 (hos Willy Wahruing), senere i Blok 1 og på revieret. Henvendelse kan ske til Wladimir Kraska, Tranumparken 26, 2., 2660 Brøndby Strand, tlf. (02)73 92 48.

DET UMULIGES KUNST

Når der er noget, man ikke kan, blir det en vane, og vanen sløver. Der er så meget, man ikke kan, men der er forskel på, om man prøver.

L.G.Damgaard

5 udsendelser i dansk radio om De hvide Busser har vakt opsigt

De hvide Busser var emnet for 5 udsendelser i Danmarks Radio i august måned. De blev bragt i serien: »Kvart i 9«. Den tidligere forstander for Statens Seruminstitut, overlæge, dr.med. Johs. Holm, København, fortalte interessant og på nogle områder ret markeret om hans deltagelse i hjælpearbejde før og under aktionerne.

Bl.a. fortalte han om, at det var af stor betydning at komme i en prangende uniform, da han skulle til Tyskland og forhandle med de forskellige Gestapo-folk. Han henvendte sig derfor til en skræddermester i København, der var vant til at sy uniformer. Det lykkedes da at få komponeret en uniform med en masse distinktioner, som ikke var reserveret de forskellige etater - og uniformen gjorde gavn overfor de uniformerede Gestapo-folk.

Johs. Holm kom til møde med Folke Bernadotte, og han mødte frem med kartoteker med navne på fanger, der gerne skulle evakueres. Men han blev køligt modtaget, ja, Folke Bernadotte var nærmest afvisende: »Hvor skulle De kunne møde med kartoteker, som jeg ikke allerede har.« Det var Johs. Holms indtryk, at Bernadotte var mest optaget af at gøre noget for Sverige, og ikke var så meget optaget af at komme de truede deporterede til hjælp.

*

Johs. Holm fortalte, at han kom ind i hjælpearbejdet efter opfordring fra departementschef H. H. Koch. Han samarbejdede også med Finn Nielsen, der senere blev departementschef - samt Frantz Hvass. Det blev Johs. Holms erfaring, at det betød overordentlig meget, at man kom på talefod med de ledende Gestapo-folk.

Som et led i disse bestræbelser blev Johs. Holm en slags privatchauffør for Gestapochefen dr. Rennau. Han kørte ham f.eks. fra Hamborg til København til et hemmeligt møde. De skulle så også ud til Neuengamme-lejren, men vejen kendte Rennau ikke, men det gjorde Johs. Holm, så han kunne finde lejren uden vejviser.

Johs. Holm fortalte også om Theresienstadt, og han oplyste, at Folke Bernadotte var imod, at man udvidede hjælpearbejdet til denne lejr, da F.B. frygtede, at en sådan aktion ville skade den øvrige, men Holm fik de rigtige kontakter etableret, så Theresienstadts danske jøder blev befriet.

*

Mange har sagt efter de fem radioudsendelser: Hvorfor komme med en sådan nyvurdering nu 40 år efter? Johs. Holm svarer: Sandheden bør have lov til at leve! Hans udtalelser har vakt et voldsomt røre især i Sverige, og man må jo sige, at hans skildring i nogen grad tager glorien af Folke Bernadotte. Det bør dog tilføjes, at Folke Bernadotte fortsat fortjener beundring, da det jo står fast, at det var ham, der skabte kontakten til Heinrich Himmler og derved satte ind på et så rigtigt tidspunkt, at han fik tilladelsen til evakueringen. Har man indfølelse på området, må man også tilføje, at kun en mand fra Sverige og fra det svenske kongehus kunne på det tidspunkt skaffe en så værdifuld kontakt.

Johs. Holms skildring vil i løbet af nogen tid foreligge som bog - og den vil blive studeret og gransket. Den vil være et dokument i den saglige bedømmelse af hele aktionen.

F-k.

Bernadottégården i Hadsund

Traditionen tro holdt man også i år høstfest for beboere samt indbudte gæster. Lokalet var pyntet med sensommerens blomster samt kornaks.

Der var underholdning med harmonikaspil og sang. Holger Gravesen holdt festtalen, som berørte emnet »Rødder«, hvordan det gjaldt om at pleje og lytte til vore »Rødder«, som i dette tilfælde var de beboere, som opholdt sig på Bernadottégården. Det var jo dem, som havde givet os livet og skabt det samfund, der kunne gives. Her er et punkt hvor man ikke kunne tillade sig at spare.

Der var også tale af pårørende til beboerne. Desuden »tog man gas« på bestyrelsen og fik den til at optræde, som et lille sangkor. Også en af personalet underholdt med solosang. Alt i alt en hyggelig og god aften med god mad og højt humør.

Der var som sædvanligt lagt et stort arbejde fra køkkenpersonalets og det øvrige personales side for at få det hele så festligt som muligt. Vi skal jo heller

ikke glemme Bente Pedersen, som er en knag til at få det hele til at klappe. Vi glæder os allerede til næste festdag på Bernadottégården.

V. Mørk Jensen

Mindehøjtidelighed for ung sabotør, der omkom i aktion

Den 14. juli var det 40 år siden, at den 19-årige Henning Grønlund Carlsen fra Horsens omkom under en sabøtageaktion mod jernbanen mellem Skanderborg og Stilling.

På grund af sin deltagelse i illegalt arbejde i Horsens måtte Henning Grønlund Carlsen umiddelbart efter sin studentereksamen i 1944 »gå under jorden«. Af modstandschefen Toldstrup blev han sendt til Venø, hvor man under foregivende af at gennemføre en instruktionslejr for FDF- og KFUM-ledere specialuddannede en betydelig flok frihedskæmpere. I begyndelsen blev lejren ledet af den senere politimester Palle Høybye, nu Sæby, og den senere oberst i Hjemmeværnet, kriminalassistent A. I. Jørgensen, nu Aalborg. Fra »Sommerlejren« kunne Toldstrup rekvirere grupper til hurtig indsats.

I midten af juli gennemførte tyskerne omfattende transporter af militære enheder fra Norge til invasionsfronten, og fra London kom der ordre til at sinke transporterne mest muligt. En tremands-gruppe fra Venø fik ordre til at gennemføre en sabøtage nord for Stilling. For at være sikre på at opnå effekt besluttede gruppen at unnlade brug af lunte og at gennemføre sprængning, mens toget passerede.

Det lykkedes at bortsprænge dele af skinnerne under troppettransporttoget, men i en af vognene var en deling tyske soldater parate til øjeblikkelig indsats. De åbnede ild mod de tre flygtende sabotører og ramte Henning Grønlund Carlsen så alvorligt, at han kort efter døde. De to andre medlemmer af gruppen havde held til at undslippe.

Efter befrielsen blev der rejst en mindesten ved det sted, hvor Henning Carlsen faldt, og her samledes de to gamle lejrchefer fra Venø den 14. juli sammen med gamle kammerater og andre interesserede.

Eig.

Runde dage

Kathrine Andersen, Langg. 14, 9000 Aalborg, 65 år 17. oktober.

Knud Vangsgaard, Kirkestr. 12, Lønstrup, 9000 Hjørring, 60 år 21. oktober.

J. P. Jensen, Østerg. 12, 4700 Næstved, 65 år 21. oktober.

Kurt Jacobsen, Dyrehavegårdsvej 15, 2800 Lyngby, 60 år 22. oktober.

Alfr. K. Kramer, Roskildevej 289, 2610 Rødovre (Buchenwald) 65 år 24. oktober.

E. Munitz, Daltorpvej 106, 2750 Ballerup, 60 år 25. oktober.

Jens A. Jensen, Teglgårdsvej 325 C, 3050 Humlebæk, 75 år 27. oktober.

Knud Ekmann Jervild, Sønderbro 17, 9000 Aalborg (Dachau 141.634) 65 år 31. oktober.

Johs. Juel, Lonesvej 58, 9800 Hjørring, 70 år 1. november.

Erik Walther Bussmann, Næsbyholmsvej 8, 2700 Brønshøj (Buchenwald) 70 år 3. november.

Paula Sørensen, Yrsavej 14, 5200 Odense V, 75 år 3. november.

Oluf Larsen, Golfparken 15, 9000 Aalborg, 65 år 4. november.

J.P.E. Lundemann, Ørnevej 17, 2600 Glostrup, 70 år 5. november.

Thage Pedersen, Setting Strandvej 5, 5700 Svendborg (Buchenwald) 65 år 6. november.

Karen Jørgensen, Hadsundvej 34, 9000 Aalborg, 70 år 8. november.

J. Skotte-Poulsen, Beethovensvej 15, 2450 Kbh. SV, 70 år 8. november.

Albert Nielsen, Jydeholmen 21, 2720 Vanløse, 70 år 8. november.

Poul Frederiksen, Postparken 8 C, 2770 Kastrup (Neuengamme 86.895) 65 år 9. november.

Jens Chr. Jensen, (Asaa-Jens), Havnen 6 A, 9300 Sæby, 75 år 10. november.

Aksel Hansen, Fjordgårdsvej 9, 4300 Holbæk (Stutthof) 75 år 11. november.

Jacob Nissen, Kongebrovej 10, 4180 Sorø, 60 år 11. november.

Aa. Fründt Ringsted, Sæterdalsg. 15, 2300 Kbh. S (Buchenwald) 70 år 11. november.

Børge S. Hansen, Bakkevej 7, 5700 Svendborg (Sachsenhausen 73.106) 70 år 11. november.

Victor Horn, V.Fasanvej 51, 8410 Rønede, 65 år 14. november.

Erik Hjernild Pedersen, Drosselvej 24, 8600 Silkeborg (Hannover-Stöcken 54.590) 60 år 14. november.

Henning Winther, Grenhusene 119, 2650 Hvidovre 65 år 14. november.

C. O. Ottosen, Birkmosevej 34, 2610 Rødovre (Buchenwald) 65 år 14. november.

Vald. Nielsen, Njalsgade 12, 2300 Kbh. S (Buchenwald) 80 år 15. november.

Anders Egtved Sørensen, Storevang 44, 3460 Birkerød (Buchenwald) 70 år 17. november.

K. Bierrings, Slotherrens Have 201, 2610 Rødovre (Buchenwald) 65 år 19. november.

Laur. Knud Willumsen, Baldersg. 10, 2635 Ishøj (Neuengamme 68.382) 65 år 20. november.

Marius Hou, Pilevej 2, 6330 Padborg (Buchenwald) 70 år 20. november.

O. Dennis Gaarde Nielsen, Abildgårdsg. 36, 2100 Kbh. Ø (Buchenwald) 65 år 20. november.

Caja Jenniel, Skråhedevej 2, 8832 Skals, 65 år 21. november.

Ib Winkel Jensen, Kagsbo 7, 2700 Brønshøj (Buchenwald) 70 år 21. november.

Einar Olesen, Præstegårdsvej 16, Gærum, 9900 Frederikshavn (Buchenwald) 65 år 21. november.

Finn Martin Jensen, Tårnblæservej 7, 2400 Kbh. NV (Buchenwald) 70 år 22. november.

F. E. Fingeret, Karlslundevej 13, 2700 Brønshøj (Theresienstadt) 80 år 23. november.

FORSINKEDE HILSENER

Harald Øemig, Krusåg. 19, 1719 Kbh. V, 75 år 16. august.

Dagmar Dinesen, Krusåg. 20, 1719 Kbh. V, 70 år 17. august.

Einar Nielsen, Danshøjvej 26, 2500 Valby, 75 år 24. august.

Thorleif Lüders, Horsbred 81, 2620 Albertslund, 60 år 9. september.

Erik Andersen, Gråbo, S 150 32, Stallarholmen, Sverige, 60 år 7. oktober.

Betty Bøytler, Enghavevej 120, 2450 Kbh. SV, 60 år 7. oktober.

Næste års fødselsdagslister

Foreningerne må allerede nu indsende fødselsdagslister til rubrikken »Runde Dage« for året 1985. Listerne må være indsendt senest den 10. november 1984 til Frode Toft, St. Kongensgade 63, 5., 1264 København K.

Kammeraternes Hjælpefond

*er raske kammeraters hilsen
til de syge*

Festdag i Aarhus

Alfred Bertelsen i Anders Foldspangs streg (Bogens forside)

Fredag den 10. august havde foreningen af erhvervshæmmede, Århus afdeling indbudt til reception. Den foregik i Bildbjergparken på Paludan Müllersvej og et sted omkring 250 efterkom indbydelsen. Den store tilslutning fortæller noget om Alfred Bertelsens store virkekreds. Han har været med i ledelsen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen lige siden dens dannelse i 1967, hvor hans indsats vurderes meget højt. Han har været formand for Århus-afdelingen siden 1964.

Der var noget særligt over denne sammenkomst til ære for Alfred Bertelsen. To ting skal her nævnes: Hans venner havde udgivet en lille bog i dagens anledning. Den fremtrådte i et særdeles smukt udstyr med hedsides forside-tegning af Anders Foldspang. De første 60 eksemplarer er nummererede. Den lille bog indledes med et digt af Carl Scharnberg, og der fortsættes med en række artikler, der alle fortæller om Alfred Bertelsens liv og virke: Mennesket Alfred, den politisk engagerede, og den travle mand, der opsogte alle, der var berettigede til at komme ind under erstatningslovens ydelser. Der er også plads til at berette om hans illegale arbejde, og ind imellem er der fortræffe-

lige billeder og tegninger. Næstsidste side bringer navnene på 54, der på denne måde har ønsket at lykønske. Bogen kan endnu fås på centret, Skovvangsvej 220 i Århus. Den koster 30 kr.

Den anden ting, der bør nævnes som særpræget ved denne reception, var den hjertelighed, der var udstrålingen fra samværet, for alle var optaget af at sige tak, og det skete på en egenartet hjertelig måde. Personen Alfred har på hans jævne måde givet hans navn farve. En af talerne gjorde opmærksom på, at navnet Alfred stammer fra det oldengelske og står for: Sjælesorger, og Bertel i efternavnet står for: Lys, strålende. Man kunne således bygge en hel hyldestale over fornavn og efternavn. Taleren gjorde også opmærksom på, at Alfred gennem sit virke havde været en levedegørelse af det foto, vort fangeblad bragte forud for hans fødselsdag: Alfred, der bryder pigtråden og erstatter det med kammeratskab. Han sluttede med at gøre opmærksom på, at receptionen blev holdt på Paludan Müllersvej, manden, der kæmpede. En sådan mand er Alfred Bertelsen også.

F-k.

Fangekammerat indsats som biskop

Søndag den 2. september var en festdag for Fyns Stift, for da blev provst Vincent Lind, Dalum, indsat som biskop over Fyns Stift. Ved det forudgående bispevalg var der fem kandidater - og Vincent Lind vandt altså. Han er født den 4. maj 1925 i Gråsten og som ung stud.theol. blev han arresteret af tysk Gestapo og deporteret den 15.9.44 til Neuengamme, hvor han fik fange-nummeret 50.381. Han gik så videre til Porta Westfalica. Han er formand for 50'erne fra Porta.

Forud for indsættelsen var der en radiosamtale med Mogens Hansen. Vincent Lind afslørede her en særlig stor kærlighed for salmedigteren Thomas Kingo.

Indsættelsen kom i TV. Der var 900 til stede i domkirken med dronningen i spidsen. Til stede var desuden kirke-ministeren, repræsentanter for amtsråd og byråd. Det var en smuk og festlig indsættelse. Vincent Lind har virket 14 år på Fyn. Forud har han virket bl.a. i Helsingør og i Hørsholm.

De frie fugle pløjer deres veje

Af Johs. Rasmussen

Frihedens sag er egentlig aldrig så lige til, skønt det netop burde være så. Her tænkes på Stalins, Mussolinis og Hitlers mange skændsler i dette århundrede. Og hvor mærkelig splittet og langsomt vågnende modstanden mod disse banditter var i mange lande. Vi var længe om at se tegnene. I Sverige som så mange andre steder lukkede man tit helst øjnene og så den anden vej længst muligt. Havde Danmark fået fred for Hitler i stedet for, at hans tropper invaderede vort land, uanset den af ham selv påtvungne fredstraktat med os, nå, ja, så tyder meget på, at vi havde sovet videre år frem.

Men der er da også klartskuende, frihedsskende kræfter i ethvert land. Se bare til Polen i dag. Og nu tilbage til det neutrale Sverige. Der var dog enkelte politikere, kunstnere, pressefolk og digtere, som så tegnene, de urovarslende over Europas himmel. Fx Ture Nermann, Herbert Tingsten og Torgny Segerstedt. Her skal ristes en rune over den sidstnævnte. Torgny Segerstedt var livet igennem præget af en aristokratisk, fornem holdning. Ofte en ensom mand, som gik sine egne veje, uanset hvad Per og Poul, endsige landets konge eller statsminister mente. Begge havde lejlighedsvis bud efter ham for at formane eller true ham til at indtage en passende ydmyg og neutral svensk holdning, så Hitler, Goering og andre ikke blev sure på Sverige og den svenske presse.

Torgny Segerstedt levede 1876-1945. Han havde en svær barndom i digteren Gustaf Frödings by Karlstad. En kærlig mor døde, da han var 8 år. Torgny havde en broder og to søstre. Faderen var en fortravlet seminarielærer, som skrev ledere i den lille konservative lokale avis og havde hundrede andre gøremål for. Fattig, flittig og særpræget, men tog sig aldrig meget af familien. En dag ramtes han af apopleksi. En ny kone, han fik efter hustruens død, blev også tidligt svagelig. En mørk barndom, som Torgny nødtigt talte om.

Gestapo havde sit hovedkvarter i Aarhus Universitetsbygning. De blev bombet af engelske fly 31. oktober 1944.

Den begavede dreng slog tidligt ind på studiet af historie, filosofi og religion. Han skrev en religionshistorisk doktordisputats, som skulle forsvares i Uppsala. Men den var for moderne og frisindet, så han gerådede, inden han vidste af det, i slagsmål med nogle stivbenene, gammeltestamentlige forskere. Kun Nathan Söderblom bakkede den 27-årige forsker op, der af fattigdom optrådte i sin fars omsyede tøj. Doktor blev han aldrig, men underviste så nogle år i Lund som docent.

1905 blev han gift med en norsk kvinde, et lykkeligt ægteskab, og det understregede blot, da krig og besættelse kom til Danmark og Norge, hans uforfærdede linje, kritisk overfor Tyskland og overfor Sveriges valne holdning. 1913-17 var han ansat ved Stockholms Högskola og derpå, hvad der blev hans livsværk, chefredaktør for den store liberale, vestsvenske avis »Göteborg Sjöfarts- och Handelstidning«. Op til og under 2. verdenskrig skrev han dag efter dag sine ætsende og kompromisløse ledere om den brune fare i syd, nazismen, og dens ugerninger. Først indenlands mod jøder, kristne og venstreorienterede, siden terroren mod alle de besatte lande.

Formaning fra Per Albin Hansson og kong Gustav

Torgny Segerstedt blev et par gange under krigen 1940-45 kaldt til Stockholm for at stå skoleret for den svenske

socialdemokratiske statsminister Per Albin Hansson (Sveriges Stauning, kunne man sige). Også kong Gustav prøvede i oktober 1940 i heftige vendinger at formane Segerstedt til at lægge kursen om i sine ledende artikler, som kong og regering fandt skadede det neutralisti-

ske Sveriges interesser. Segerstedt afslog konsekvent nogen sinde at løfte sløret for denne samtales forløb. Det eneste, man kan konstatere, er, at Segerstedt fortsatte sin kritik af en vis hr. Hitler. Og af sit eget Sverige, hvis han syntes, man krøb for meget for Berlins ønsker.

Ved middagstid den 31. oktober 1944 foretager 24 lavtgående engelske flyvemaskiner et angreb mod Århus Universitet, hvor Gestapo har sit jydsk hovedkvarter. Angrebet kommer i 4 bølger med 6 maskiner i hver, og bomberne ødelægger fuldstændig flere af kollegierne, og en enkelt falder også i den halvfærdige hovedfløj, hvor blandt andre kompleksets arkitekt C. F. Møller begravnes under de nedstyrtende murmasser. Arkitekten graves ud og slipper uden mén. Her er det eneste eksisterende billede af angrebet, taget af angriberne selv. 18 danskere og flere hundrede tyskere omkom.

Torgny Segerstedt.

Protest fra Goering

Måen allerede den 8. februar 1933 kom det til en slags åben kamp mellem Segerstedt og den tyske rigsminister Hermann Goering. Da modtog bladet nemlig et telegram fra Goering, sålydende:

»Jeg protesterer på det skarpeste mod de i Deres avis for fredag den 3. februar i rubrikken I dag aftrykte bemærkninger om den tyske rigskansler. Som oprigtig ven af det svenske folk ser jeg i den slags smudsige udtalelser en alvorlig fare for et venskabeligt og hjerteligt forhold mellem de to folk. Før der indledes yderligere skridt, udbeder jeg mig underretning om, hvorvidt der fra Deres side i fremtiden vil blive skredet ind overfor den slags ytringer.«

»Smid telegrammet væk«

Segerstedt undersøgte telegrammets ægthed og bad en af sine medarbejdere smide det væk, da han havde overbevist sig om, at det kom fra Goering i Berlin.

Et par af de gamle ejendomme på Søndergade i Århus, der bliver sprængt ved bombeattentaterne.

Den pågældende gemte dog telegrammet, der den dag i dag findes i glas og ramme på redaktionen. Dets tekst på tysk og svensk kom straks i bladet. Og han fortsatte sine kritiske ledere om det nazistiske Tyskland og dets korrumperede »førere«. Bl.a. fandt han også ud af, at Goering flere gange havde været på sindssygehospital, fx som ung i Sverige - og siden. Han antydede dog bare noget i den retning og lod så andre svenske blade grave de kontante oplysninger frem. Segerstedt var en dreven, bidende og ironisk debattør.

Ofte blev han, hans familie og hans blad direkte truet, fx med ubehagelige og nedværdigende telefonopringninger. Han var alle dage en stor naturven. Og dyreven, som altid holdt en eller to store hunde, som fulgte ham overalt, både til bladet og på hans ture ved skov og strand. Bemærkelsesværdigt var det, at i en årrække var der ligesom en kreds af borgere i Göteborg, der uopfordret holdt vagt over ham, når han færdedes rundt i byen. Ganske jævne mennesker, som det skete, at han belønnede med en

I begyndelsen af november er den velkendte Brøndum-Bothilsen-Nielsen Bande »på tournée« gennem provinsen med det formål at foranstalte terror. De ankommer til Århus den 11. november blandt andet i en Ford de Luxe, som tilhørte politidirektøren i København. Vognen blev stjålet udenfor »Helmerhus« på Rådhuspladsen den 19. september. Den 12. sprænger banden 5 ejendomme på Århus hovedgade, Søndergade. Flere mennesker såres, og den materielle skade er stor. Her er den fuldstændig raserede hjørnejendom ved Clemens Bro.

Gestapo havde sit hovedkvarter i Aarhus Universitetsbygning. De blev bombet af engelske fly 31. oktober 1944.

Den begavede dreng slog tidligt ind på studiet af historie, filosofi og religion. Han skrev en religionshistorisk doktordisputats, som skulle forsvares i Uppsala. Men den var for moderne og frisindet, så han gerådede, inden han vidste af det, i slagsmål med nogle stivbenene, gammeltestamentlige forskere. Kun Nathan Söderblom bakkede den 27-årige forsker op, der af fattigdom optrådte i sin fars omsyede tøj. Doktor blev han aldrig, men underviste så nogle år i Lund som docent.

1905 blev han gift med en norsk kvinde, et lykkeligt ægteskab, og det understregede blot, da krig og besættelse kom til Danmark og Norge, hans uforfærdede linje, kritisk overfor Tyskland og overfor Sveriges valne holdning. 1913-17 var han ansat ved Stockholms Högskola og derpå, hvad der blev hans livsværk, chefredaktør for den store liberale, vestsvenske avis »Göteborg Sjöfarts- och Handelstidning«. Op til og under 2. verdenskrig skrev han dag efter dag sine ætsende og kompromisløse ledere om den brune fare i syd, nazismen, og dens ugerninger. Først indenlands mod jøder, kristne og venstreorienterede, siden terroren mod alle de besatte lande.

Formaning fra Per Albin Hansson og kong Gustav

Torgny Segerstedt blev et par gange under krigen 1940-45 kaldt til Stockholm for at stå skoleret for den svenske

socialdemokratiske statsminister Per Albin Hansson (Sveriges Stauning, kunne man sige). Også kong Gustav prøvede i oktober 1940 i heftige vendinger at formane Segerstedt til at lægge kursen om i sine ledende artikler, som kong og regering fandt skadede det neutralisti-

ske Sveriges interesser. Segerstedt afslog konsekvent nogen sinde at løfte sløret for denne samtales forløb. Det eneste, man kan konstatere, er, at Segerstedt fortsatte sin kritik af en vis hr. Hitler. Og af sit eget Sverige, hvis han syntes, man krøb for meget for Berlins ønsker.

Ved middagstid den 31. oktober 1944 foretager 24 lavtgående engelske flyvemaskiner et angreb mod Århus Universitet, hvor Gestapo har sit jydsk hovedkvarter. Angrebet kommer i 4 bølger med 6 maskiner i hver, og bomberne ødelægger fuldstændig flere af kollegierne, og en enkelt falder også i den halvtfærdige hovedfløj, hvor blandt andre kompleksets arkitekt C. F. Møller begravnes under de nedstyrtende murmasser. Arkitekten graves ud og slipper uden mén. Her er det eneste eksisterende billede af angrebet, taget af angriberne selv. 18 danskere og flere hundrede tyskere omkom.

Torgny Segerstedt.

Protest fra Goering

Måen allerede den 8. februar 1933 kom det til en slags åben kamp mellem Segerstedt og den tyske rigsminister Hermann Goering. Da modtog bladet nemlig et telegram fra Goering, sålydende:

»Jeg protesterer på det skarpeste mod de i Deres avis for fredag den 3. februar i rubrikken I dag aftrykte bemærkninger om den tyske rigskansler. Som oprigtig ven af det svenske folk ser jeg i den slags smudsige udtalelser en alvorlig fare for et venskabeligt og hjerteligt forhold mellem de to folk. Før der indledes yderligere skridt, udbeder jeg mig underretning om, hvorvidt der fra Deres side i fremtiden vil blive skredet ind overfor den slags ytringer.«

»Smid telegrammet væk«

Segerstedt undersøgte telegrammets ægthed og bad en af sine medarbejdere smide det væk, da han havde overbevist sig om, at det kom fra Goering i Berlin.

Et par af de gamle ejendomme på Søndergade i Århus, der bliver sprængt ved bombeattentaterne.

Den pågældende gemte dog telegrammet, der den dag i dag findes i glas og ramme på redaktionen. Dets tekst på tysk og svensk kom straks i bladet. Og han fortsatte sine kritiske ledere om det nazistiske Tyskland og dets korrumperede »førere«. Bl.a. fandt han også ud af, at Goering flere gange havde været på sindssygehospital, fx som ung i Sverige - og siden. Han antydede dog bare noget i den retning og lod så andre svenske blade grave de kontante oplysninger frem. Segerstedt var en dreven, bidende og ironisk debattør.

Ofte blev han, hans familie og hans blad direkte truet, fx med ubehagelige og nedværdigende telefonopringninger. Han var alle dage en stor naturven. Og dyreven, som altid holdt en eller to store hunde, som fulgte ham overalt, både til bladet og på hans ture ved skov og strand. Bemærkelsesværdigt var det, at i en årrække var der ligesom en kreds af borgere i Göteborg, der uopfordret holdt vagt over ham, når han færdedes rundt i byen. Ganske jævne mennesker, som det skete, at han belønnede med en

I begyndelsen af november er den velkendte Brøndum-Bothilsen-Nielsen Bande »på tournée« gennem provinsen med det formål at foranstalte terror. De ankommer til Århus den 11. november blandt andet i en Ford de Luxe, som tilhørte politidirektøren i København. Vognen blev stjålet udenfor »Helmerhus« på Rådhuspladsen den 19. september. Den 12. sprænger banden 5 ejendomme på Århus hovedgade, Søndergade. Flere mennesker såres, og den materielle skade er stor. Her er den fuldstændig raserede hjørneejendom ved Clemens Bro.

skilling, ligesom det hændte, at han frabad sig denne vagt-tjeneste.

Utålmodigt afventede han og hans familie, at Hitler skulle tabe krigen, så især Norge og Danmark atter kunne blive frie. Som Moses nåede han aldrig ind i det forjættede land. Men han fik dog lov at skue derind. Det sidste halve års tid, han levede, gik helbredet stærkt tilbage, og han døde påskelørdag, 31. marts 1945. Bare en god måneds tid før freden kom til alle de lande, tyskerne havde holdt undertrykt i fem, op til seks år.

✱

I en af sine sidste ledere, dikteret hjemme fra sygesengen, tænkte han nepotop på påsken og lidelsen. Han var jo gammel teolog og filosof. Han skrev bl.a.:

»Det er de samme kræfter, som nu prøver deres styrke. Alle må vi i mindre målestok gå gennem ildprøven. Vi tjener tanken, eller vi svigter den.

Hvilken mening er der da i at tjene tanken? Overhovedet ingen. Vi henter ikke Guds rige ned fra skyen dermed. Intet lykkelige skabes her på Jorden. Jesus sejrede ikke. Han ofredes. Den, som holder fast ved sin stjerne, kommer aldrig til at holde indtog i byen som triumfator. Han bukker under, og hans liv er udvortes set blevet borte lige så sporløst som alle andre dødeliges.

Men han har båret en lille flamme gennem nat og storm. Han har båret sin del af det menneskelige.«

Så smukt og inspirerende gav han en fakkel videre til nye slægter.

✱

Derfor også fuldt fortjent, at man på 10-års dagen for hans død, og dermed også 10-års dagen for 2. verdenskrigs afslutning, rejste ham et monument i Göteborg. Her læser man et citat fra en anden af hans berømte ledere:

»De frie fugle pløjer deres vej gennem rummet, og mange af dem når ikke deres mål. Men det er en stor ting, at de dør frie.«

(Stoffet til denne artikel er fortrinsvis hentet i en smuk bog, som en af hans døtre, Ingrid Segerstedt Wiberg, skrev om faderen i 1955. Bogen findes også på dansk og hedder bare »Torgny Segerstedt«).

Johs. Rasmussen

✱

Angrebet på Århus Universitet er tilrettelagt af den engelske viceluftmarskal Basil Embry i samarbejde med den danske major Truelsen fra Landbrugsrådet. Viceluftmarskallen deltager selv i angrebet, der ledes af Group Capt. Bateson. Her er et af de fuldstændigt ødelagte kollegier. 31.10.1944.

Erstatningslovens historie og tal X

I januar 1978 afholdt Fangesammenslutningen og Frihedskampen i fællesskab et vellykket seminar på Bernadottegården i Roskilde om Erstatningsloven og dens administration. Foruden foreningernes repræsentanter deltog gæster fra Sikringsstyrelsen, Frihedsfonden og det norske Krigsinvalidforbund samt overlægerne J. Dahlerup og Kai Hyllested ligesom forstanderne for de to Bernadottegårde, Bente Pedersen, Hadsund, og Torben Nielsen, Roskilde, deltog.

På seminaret gav kontorchef Vagn Nielsen en udførlig redegørelse for Sikringsstyrelsens behandling af erstatningsagerne, og under den efterfølgende debat fik foreningsrepræsentanterne svar på en række spørgsmål.

Afslag på nye ændringer

Selv om der både i 1973 og 1974 var fremsat ønsker om ændringer i Erstatningsloven (vedrørende enkerne, beregningsgrundlaget og hædersgaven), så skete der ikke større ændringer i disse år.

Som svar på de henvendelser, der sendt i 1974 var sendt til socialministeriet fra Fangesammenslutningen og Frihedskampens Veteraner, svarede socialminister Eva Gredal i november 1975, at der ikke i den økonomiske situation, landet befandt sig i kunne forventes forbedringer, idet ministeren pegede på, at niveauet i Erstatningslovens ydelser i sammenligning med andre sociale ydelser er relativt højt.

Det må vel også erkendes, at Erstatningsloven i det store og hele er en rimelig god lov, der også administreres rimeligt godt, ikke mindst takket være det positive samarbejde og samspil mellem de implicerede parter, foreningerne, Frihedsfonden og Sikringsstyrelsen.

Begravelseshjælpen forhøjes

I slutningen af 1975 kom dog en ikke helt ubetydelig ændring, idet begravelseshjælpen fra 1. april 1976 forhøjedes fra 1.840 kr. til 2.710 kr. Den begravelseshjælp, der udbetales i henhold til Erstatningsloven, er en særlig ydelse, der udbetales af Sikringsstyrelsen ud over den begravelseshjælp, enhver har ret til fra den offentlige sygesikring.

Ny henvendelse fra foreningerne

I 1977 rettede Fangesammenslutningen og Frihedskampens Veteraner atter henvendelse, der gentog de tre tidligere ønsker. Henvendelsen blev denne gang også rettet til Folketingets sociale udvalg.

Socialministeriet og Sikringsstyrelsen foretog i den forbindelse en beregning, der viste, at gennemførelse af ønskerne ville give staten en merudgift på næsten 50 mill. kroner.

Forslagene fandt da heller ikke tilslutning, udover at det sociale udvalgs formand, folketingsmand Chr. Albertsen stillede i udsigt, at man ville overveje en forhøjelse af hædersgaven, hvilket ville koste ca. 5 mill. kroner.

Hædersgaven forhøjes

Løftet fra Chr. Albertsen blev holdt. I december 1978 vedtog Folketinget på forslag fra socialminister Erling Jensen en forhøjelse af hædersgaven. Oprindeligt var hædersgaven på 800 kr. årlig (skattefrit). Den pristalsreguleres ikke, da der ikke er tale om en forsorgsydelse, men en hædersgave. Men på grund af prisudviklingen er den alligevel forhøjet flere gange. Det skete i forbindelse med 10, 15, 20 og 25-års dagen for befrielsen og på 25-års dagen for den 29. august, hver gang med 25%.

På baggrund af den videre udvikling og foreningernes henvendelse foreslog socialministeren nu en forhøjelse med 1200 kroner, således at hædersgaven fra 1. januar 1979 blev forhøjet til 3000 kr. årlig (hertil kommer et tillæg på 1800 kr. til invalidepensionister).

Forhøjelsen blev vedtaget med tilslutning fra alle Folketingets partier.

Udgifterne

I de første år efter krigen var udgifterne ved Erstatningsloven i en periode kun 5-6 mill. kr. om året, men steg så i 1951-52 til ca. 10 mill. kr., i 1966-67 var udgiften 15,7 mill. kr., i 1969-70 20,5 mill. kr. og i 1970-71 steg udgiften til

33,9 mill. kr. Derefter har udgiften været:

	mill. kr.
1971-72	43,5
1972-73	57,3
1973-74	75,9
1974-75	97,5
1975-76	124,8
1976-77	145,6
1977-78	168,6
1/4-31/12 1978	144,1
1979	216,7
1980	255,4
1981	304,2

Hertil kommer udgiften til hædersgaven, der i en årrække kostede staten ca. 5 mill. kr. om året, men som i 1981 udgjorde et beløb på 16 mill. kr.

Stadig mange nye sager

Der har været store udsving i antallet af nyoprettede sager. I mange år var antallet under hundrede om året, men siden lovændringen i 1969 er tallet steget betydeligt og var i 1970 394 nyoprettede sager. I de følgende år oprettede Sikringsstyrelsen følgende antal sager:

I 1971	340 nye sager
I 1972	308
I 1973	319
I 1974	303

I 1975	343
I 1976	574
I 1977	455
I 1978	422
I 1979	447
I 1980	419
I 1981	314

Også for de genoptagne sager er der store udsving. I 1961 genoptoges 145 sager, men i 1970 steg tallet til 410. I de følgende år var tallene, idet tallene i parantes viser det antal, der medførte forhøjelse af renten. Der er i ganske få tilfælde sket nedsættelse:

I 1971	435 genoptagelser (289)
I 1972	482 genoptagelser (288)
I 1973	472 genoptagelser (287)
I 1974	463 genoptagelser (210)
I 1975	391 genoptagelser (217)
I 1976	364 genoptagelser (236)
I 1977	453 genoptagelser (247)
I 1978	415 genoptagelser (292)
I 1979	499 genoptagelser (358)
I 1980	376 genoptagelser (310)
I 1981	388 genoptagelser (285)

Pristalsregulering siden 1946

Erstatningerne (renterne) er siden 1946 blevet pristalsreguleret. Det samme gælder den årsløn (beregningsgrundlaget), hvorefter renten beregnes.

Den 26. oktober 1944 meddeles fra officiel tysk side, at den tyske værnemagt af tvungne grunde har opkøbt alle nye cykler, der fandtes i de danske salgslagre. Købet er sket på grundlag af »Forordningen om leverancer til Besættelsesmagten«. Købet er imidlertid endnu kun på papiret, men i løbet af dagen rykker tyskerne ud på deres plyndringstogt.

Siden 1958 sker reguleringen på den måde, at den følger en bestemt lønramme i statens lønssystem.

Paul Thygesen om Erstatningsloven

I 1979 skrev professor Paul Thygesen, der mere end nogen anden har fulgt Erstatningslovens udvikling og betydning, en artikel i »Ugeskrift for Læger« under titlen »En lovgivnings intentioner og dens virkninger«. Den 6 sider lange artikel beskæftigede sig med både den norske og danske Erstatningslov og de ændringer, der gennem tillægslovene er foretaget næsten samtidig i de to lande. Artiklen sluttede med denne konklusion:

»De to tillægslove har virket positivt, for så vidt de vidtgående har givet mulighed for at tilgodese de tilsigtede kategorier af skadede.

KZ-sultsygdommens biologiske ansvar for varig helbredsforringelse var forud bedst dokumenteret, men krigssejernes og svært belastede modstands-

folks efterkrigsskæbne peger på, at langvarig massiv psykologisk belastning kan virke lige så deletært. De pågældende, på samme tid fysiske og psykiske insufficiencetilstande tegner sig vidtgående ens, domineret af et organisk psykosyndroms kendte ytringer, hvortil en overfrekvens af uspecifikke organsymptomer, især fra bevæge-støtteapparat, cirkulationssystem og fordøjelseskanal.

Fælles er, at helbredsforringelsen hos mange først erkendes og ytrer sig socialt efter mangeårig latenstid. Årsagssammenhæng med krigs- og besættelstidens belastninger kan være umulig at dokumentere, især med tiltagende alder.

Netop disse forholds dokumentation er søgt dokumenteret med tillægslovene fra 1968 og 1969 (efter den norske opgørelse er relativt få »falsk positive« tilfælde blevet medinddraget).

Virkningen af positive sagsafgørelser er tegnet, ikke alene ved økonomisk tryghed, men også subjektiv bedring, øget selvrespekt, familiær stabilisering og brudt social isolation. Målt med

samme mål er den sociale situation stærkt forringet hos den halvdel, der fik afslag. Hos mange findes det begrundet, når afslagene er oplevet som fejlurdering af arbejdsevne eller som desavouering af krigsindsats. Mange af dem, viste efterundersøgelsen, havde gennemlevet svære krigsbelastninger og gennem mange efterkrigsår levet med generel insufficiencetilstand, før de søgte erstatning. Halvdelen fandtes uden arbejdsevne.

Den norske lovs pris for liberalisering af kravet om årsagssammenhæng-arbejdsevne reduceret med mindst 50% har affødt 2/3 af afslagene og skabt en ond cirkel, hvor den insufficiencie ikke tør opgive sit arbejde, før han er sikker på pension, og ikke kan opnå den, så længe han arbejder.

Virkningen af det tilsvarende danske 25% krav er - må man antage - færre afslag og mere bredspektret invaliditetsgradering, uden viden om, hvorvidt den »resterende arbejdsevne« har kunnet udnyttes. -t

KAMMERATERNE FORTÆLLER

Hun var kun 11 år - og så blev alt anderledes

Det var den 11. marts 1944. Kl. 7 morgen. I den ellers hyggelige stationsby Spentrup, Blichers by, en halv snes kilometer nord for Randers. Ulla, 17, Tove, 15, og Helle, 11 år, er ligesom deres mor, Gusta, oppe. Pigerne skal alle om lidt med toget »Hadsundpeter« til Randers realskole. Husets herre, dyrlæge Albert Carlo Iversen, sover trygt ovenpå. Han har, som så ofte, været ude på dyrlægebesøg om natten. Men pludselig brydes idyllen. Gestapo braser ind og spørger efter dyrlægen. Huset er omringet på alle sider. Der er fuldt af benzindrevne vogne fra det jyske Gestapohovedkvarter i Aarhus. Inde i huset står tre tyskere og en dansk tolk, alle i civil.

Fru Gusta Iversen, 35 år, vil op at kalde på sin mand, men tyskerne er i hælene på hende. Et øjeblik efter er alle igen nede. Nu bliver huset ellers endevendt. I udhuset finder de en revolver. På grund af sit arbejde har dyrlægen våbentilladelse. De godtager forklarings-

gen, men tager revolveren med. Også hans gamle Adler personbil tager de. De påstår, der nok er en hemmelig sender i den. Det var der ikke, men familien ser aldrig bilen mere.

Da de gennemroder chatollet og kommer til noget, som de kalder moderens skuffe, er Helle - den som nu fortæller alt dette - virkelig bange. Her lå nogle illegale blade, ved hun. Men mens tyskerne var ovenpå, må hendes søstre have fået dem væk. I dyrlægens klinik og kontor gennemroder de en bunke gramofonplader og morer sig over, at der var flere tyske schlagere imellem. Jeg var jo kun et barn og noget naiv, for jeg troede, at nu var far reddet. Imens det hele stod på sad jeg ved et skakbord og stirrede ondt på tolken, som havde sit gevær med inde og mest vendte ryggen til de øvrige, fordi far selv talte med tyskerne.

Gestapo var der et par timer. Enhver skuffe havde de gennemrodet. Lidt efter at de var borte, kom bagerens husbestyrerinde, og da hun så ødelæggelserne og mest tænkte på, at de havde taget far med, satte hun sig ned og græd. Hun

kom, fordi telefonen havde været afbrudt. Et andet medlem af Hvidsten-gruppen, gårdejer Andreas Stenz, Kondrup, havde prøvet at ringe og advare far om, at Gestapo var på vej. Da stod tyskerne allerede i vor stue, og en af dem tog telefonen.

Og samtidig havde der været stor udrykning til Hvidsten, hvor mange af gruppens medlemmer boede.

Jeg må sige, at far tog det hele fattet. Også for vor skyld. Modsat af, hvad der skete i Vedersø præstegård, da Gestapo hentede Kaj Munk, så fik far lov at kysse os alle farvel. Han sagde, at vi ikke skulle være bange.

I den første tid, efter at tyskerne havde hentet far - fortæller fru Helle Rasmussen, som nu i snart 25 år har haft sit hjem i Vejle - havde mor en vikar til at passe dyrlægepraksis'en. Men en dag solgte hun både praksis og hus. Natten til den 29. juni 1944 blev far og syv andre fra gruppen henrettet af tyskerne i Ryvangen.

Mod slutningen af krigen var der en stor tysk indkvartering i Spentrup. Jeg er aldrig blevet klar over hvorfor.

Da vi måtte forlade vort store hus og have, måtte vi tage, hvad vi kunne få. Der var boligmangel i vor by. Vi fik en lille 2 værelses lejlighed på en 1. sal næsten overfor vort gamle hjem. Hos en ældre dame Kirsten. Hun havde også tysk indkvartering nede i stueetagen. 4-5 mand, ganske unge. De blev skiftet ud flere gange, skulle nok til fronterne. De drak en del. Nogle af dem var nok klare over, at krigen var tabt. Der var toilet og brænderum i gården. Trappen op til 1. sal var stejl. Tit kom tyskerne også frem, når vi gik her. Jeg var hunderød, og det var den øvrige familie også. Nedenunder larmede tyskerne og skældte Kirsten ud, når hun lavede mad til dem. Når vi gik på hovedgaden, ja byens eneste, kunne tyskerne se på mig, at jeg var bange. Så gav de sig til at småtrampe, så længe de kunne se mig. I skolen gik det kendeligt tilbage for mig, efter at far var anholdt. Skolebestyrer Harboe og hans kone, ja alle lærerne var flinke, men jeg havde tabt koncentrationsevnen og lyst.

Far var afholdt og kendt på sin egn, søn af en regiments- og beslagsmed ved de jyske dragoner. Ivrig rytter, glad for landbrug, for Blicher, bridgespiller på landsplan, i den konservative amtsbestyrelse og ven med Christmas Møller og Poul Sørensen, som begge efter krigen kom og hilste på mor. Efter krigen havde et andet af gruppens dømte medlemmer, købmand Knud Christensen, Randers, siden kgl. vejer og måler, et lille spil kort med til mig. Bare i papir. Men det havde han og far og flere spillet med i Horserød og Vestre Fængsel. Ved mindegudstjenesten i Grundtvigskirken sommeren 1945 fik vi også fars ur tilbage og nogle billeder af hele familien, vi havde sendt ind til ham.

I min poesibog skrev han 15.04.41 verset »Hvis Danmarks kommende dage«. Jeg har endnu et brev, far skrev til mig, dateret »Interneringslejren no. 1, Horserød« og poststemplet »Helsingør 14.4.44«. Det var til min fødselsdag 16. april. Heri lykønskede han mig og lovede mig en gave sidenhen. Resten af brevet var praktiske anvisninger om tøj, han ville have ind, og hvor mange breve og besøg, han måtte få. Det var ikke mange, så alt måtte rationeres.

I begyndelsen håbede vi alle. Men Gestapo i Aarhus vidste en masse om gruppen. To danske faldskærmsfolk, som var anholdt af Gestapo og som havde

haft deres gang i Hvidstengruppen og mange andre steder, robede alt. I stedet for, som de var opdraget til i træningslejren i England, ved evt. anholdelse da

straks at sluge deres giftkapsel. Det »glemte« de. Med så triste følger for mange danske hjem.

Johs. Rasmussen

Gamle billeder

Vi har igen modtaget et gammelt billede, indsendt af Kai Kristensen, den tidligere formand for Erhvervshæmmede fra Frihedskampens Aalborg-afdeling. Det viser en gruppe nordjyder i Horserødlejren i foråret 1943.

I 1. række ses fra venstre: Niels Klitgaard, Aage Munkholm, Ernst Birk og

Skjoldager Eriksen. I 2. række: Alfred Jørgensen, Poul Rasmussen, Carl Jørgen Knudsen, Laurits Lynnerup, Oluf Redder og Harald Olesen. I 3. række: Jens Schrøder, Kai Kristensen, Chr. Brønnum, Henry B. Jacobsen, Oluf Johansen, Villy Fuglsang og Thorv. Sørensen.

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

Bestyrelsesmøde i september

Mødet blev ledet af næstformanden, Peter Møller Madsen, da Oskar Verner var forhindret på grund af dødsfald i familien.

Det blev vedrørende bladet oplyst, at det nu har ca. 2400 abonnenter, og det vedtoges, at Fangesammenslutningen ligesom de foregående år finansierer det ekstra blad, der kommer i november.

Fra Neuengammeforeningen oplystes, at der er tilmeldt 70 deltagere til Mepenturen, og at der er efterårsfest den 5. oktober.

Hans Andersen gav oplysninger om 40-års dagen for politiets opløsning og deportation. Den højtideligholdes i samarbejde med Buchenwaldforeningen og Amalienborgklubben. Om morgenen er der kransenedlægninger på fællesgraven på Bispebjerg kirkegård, ved Amalienborg og KZ-mindesmærket ved Helligåndskirken samt i Mindelunden i Ryvangen. Om formiddagen holdes en officiel højtidelighed i Københavns Rådhus, hvor bl.a. justitsministeren taler, og om aftenen er der banket i Nimb med ca. 400 deltagere, deriblandt ca. 40 gæster fra Belgien, Canada, Frankrig, Holland, Norge, Polen og USA, ligesom der er indbudt repræsentanter for det svenske Bernadottedetachment og for det danske Jyllandskorps.

Landsforeningen Gestapofangernes Sjællandsafdeling arrangerer højtidelighed den 5. maj 1985 ved KZ-mindesmærket i forbindelse med mindegudstjenesten i Helligåndskirken, og Foreningen Gestapofanger fra Besættelsen foretager kransenedlægning kl. 12.15 ved KZ-mindesmærket.

Theresienstadtforeningen holder en mindehøjtidelighed den 15. april 1985 på Mosaik Vestre Kirkegård i København og en medlemssammenkomst den 16. april.

Neuengammeferien arrangerer som sædvanlig sammen med Dachauforeningen en højtidelighed ved KZ-mindesmærket den 20. april.

Frode Toft gav en kort orientering om de foreløbige planer vedrørende 4. og 5. maj.

Else Drejer omtalte nogle problemer vedrørende forholdet mellem renter i henhold til erstatningsloven og efterfølgende ordning.

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

EN DEJLIG PLET. SKØN DERPÅ!

Når man flere gange i årenes løb har haft lejlighed til at feriere en uge i Kammeraternes Hjælpefonds stråtekte bindingsværksidyl, kan man næsten sige om huset på Kegnæs på Als, og hvert andet år har været til bestyrelsesmøde samme sted, så føler man sig hjemme på stedet. Huset er velholdt og velforsynet. Egnen er smukkere end måske noget andet sted i Danmark, og befolkningen er os gamle kz-fanger venlig stemt, det mærker man gang på gang.

Ja, og så er alt vel godt. Ja, bare alle beboere i tidens løb vil behandle stedet nænsomt, som var det deres eget, og bare man altid vil tænke på, at nok har KH drevet feriehjem der i 35 år eller hvor meget det nu kan blive, men netop det gør, at stedets faste beboere i lang omkreds er fuldt fortrolige med huset, stedet, klientellet. Hver gang en gammel modstandsmand gæster huset eller ligefrem bor der en uge med sin familie, så er han, enten han skænker det en tanke eller ej, modstandsbevægelsens visitkort. Så vidner han på godt og ondt om alt det, vi engang følte, vi stod for. Som de gamle sagde: Brug tiden, men misbrug den ej. Og gør mod andre, som du vil, de skal gøre mod dig. Det gælder

fx også at gøre ordentligt rent efter sig, inden man overlader huset til de næste. For nu bare at blive i det små!

Lad os alle glædes over huset og så stærkt søgt, det er. Velkommen også i fremtiden.

»En glad bruger«

Så nærmer tiden sig, hvor vi atter skal mødes omkring Buchenwaldklubbens store og festlige ande- og flæskespil, idet det afholdes **onsdag den 21. november 1984, kl. 19.30** i kantinen på politistation 3, Bellahøj (indkørsel Borups Alle 266).

Vi behøver næppe at minde om, at der er meget fine gevinster og »fuld gevinst« til alle med »banko« i de ordinære spil.

Medlemmer med pårørende og kammerater fra andre fangeforeninger er velkomne. Reserver dagen - mød op og få en festlig aften i kammeratligt samvær.

Venlig hilsen
BESTYRELSEN

Fra Gestapofangernes besøg i Polen 17.-26. marts i år. Kransenedlægning på soldaterkirkegården i Poznan. Forrest gravene med omkomne britiske og amerikanske piloter og bagved gravene med sovjetsoldater, der faldt under befrielsen af Poznan.

ERHVERVSHÆMMEDE

Aalborg: Generalforsamling

Den årlige generalforsamling afholdes på centret, **torsdag den 25. oktober kl. 14.30**, med følgende dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Beretning
3. Regnskab
4. Redegørelse for Mindeparken.
5. Valg af bestyrelse + suppleanter — på valg er følgende:
»Åbo«, Redder, Bremer, Aase, Lasse og Karl Johan + suppleanter Tage og Peter Juel.
6. Valg af revisor + suppleant (Ømark og Lund)

Forslag som ønskes behandlet på generalforsamlingen skal være bestyrelsen i hænde senest den 18. oktober.

p.b.v.
»Åbo«

AARHUS

TAK

Da det er mig umuligt at takke personligt for alle hilsener til min 70-års dag, bedes I hermed på denne måde modtage min bedste og hjerteligste tak.

Alfred Bertelsen

Repræsentantskabsmøde

Landsforeningen Gestapofangerne afholder repræsentantskabsmøde den 3. november 1984.

Repræsentantskabsmødet vil foregå i Mitchelsgade 19, 6. sal, København K.

Landsforeningens medlemmer er velkomne.

Efter mødet er der kl. 18.30 festmiddag med underholdning og dans. Tilmelding er nødvendig, og kan rettes til formanden, Jens Thomsen på telefon 01-50.48.61 hverdag mellem kl. 9.00 og kl. 12.00. For arrangementet står Sjællands Afdelingen.

SJÆLLANDSAFDELINGEN

Besøg i Folketinget

Mandag den 22. oktober har Gestapofangerne Sjællandsafd. besøg i Folketinget. Vi mødes kl. 18 i snapstinget, hvor vi spiser sammen. Herefter er der rundvisning i Folketinget, og tidl. forsvarsminister Poul Søgaard vil komme til stede og fortælle om folketingets arbejde. Herunder om forsvaret. Tilmelding nødvendig. Alle foreninger er velkomne. Tilm. til tlf. (01) 50 48 61 fra kl. 9 til 12.

Jens Thomsen
formand

Randers:

Besøg i

Dokumentenhaus

Landsforeningen Gestapofangerne Randers afd. havde lørdag den 15. september en meget vellykket tur til Neuengamme-lejren med afgang fra Randers kl. 7 morgen.

Turen blev afviklet i fint vejr og med deltagere fra hele Jylland, og vi havde den glæde, at der blandt deltagerne var den del fra næste generation. Turen var

DÆKKO
PRESENING KOMPAGNI A/S

Tlf. 01 - 28 80 60

Hoveddepot:
Kabbelejevej 32-34
2700 København
Brønshøj

ANTON LASSENS EFTF. aps

MALERMESTER K. SALLING MØLLER

Grundlagt 1887

Håndværkervej 7 . Telefon 08-12 00 99 . 9000 Aalborg

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

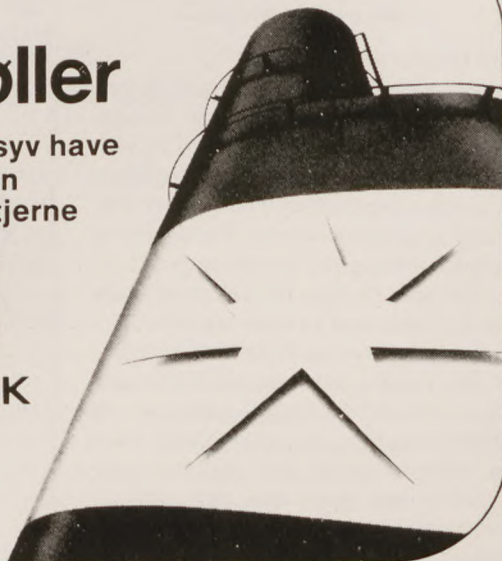
1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

A.P. Møller

I arbejde på de syv have
- under den
syvtakkede stjerne

MÆRSK

arrangeret i samarbejde med et busselskab fra Vejle »Svends Rutebiler« og med en helt enestående chauffør, der samtidig er en første klasses rejseleder, der fortæller alt, hvad man ser på turen og sidst, men ikke mindst, optræder som tolk og rundviser i lejren, så jeg kan anbefale selskabet, dersom andre foreninger tager turen.

Efter rundvisning i lejren og besøg i Dokumentenhaus nedlagde vi krans fra de deltagende foreninger og kørte derefter til en lille hyggelig kro i Neuengamme by, hvor vi fik en dejlig middag for 16 D.M.

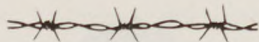
På hjemturen gjorde vi ophold i Hamborg i Parken Blumen und Pflanzen, hvor vi oplevede det helt fantastiske Vandorgel.

Turen var en endags tur, derfor koster den kun kr. 90.-. Det var en lang dag, men alle syntes, at den var anstrengelserne værd. Alt fungerede perfekt, bortset fra et par revnede bukser og et glemt pas, men også dette ordnede vores meget alsidige chauffør.

P.f.v.

E.A.

Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen

EFTERÅRSFEST

På manges opfordringer om at gentage sidste års succes afholder foreningen efterårsfest fredag den 26. oktober kl. 17.15 i Københavns Amatørsejklubs smukke restaurant med udsigt over Øresund og lystbådehavnen, der ligger ved Svanemøllebugten, Strandvænget 43.

Der serveres igen det helt store kolde bord, endda med 2 ekstra varme retter.

Forinden serveres en velkomstdrink.

Den samme gode musiker spiller igen på sit hammondorgel til middagen og dansen bagefter. Stort lotteri med mange, dejlige præmier. Der forefindes bar.

Foreningen giver som sædvanlig et pænt tilskud, så prisen pr. person bliver kun kr. 100,-.

Tilmelding til Solveig Skjøtt, 02-48.56.74 senest 16. oktober.

Bestem jer derfor hurtigt. Det er altid rart at være i god tid.

50'ERNE FRA PORTA

Fangegruppen »50'erne fra Porta« holdt søndag den 9. september årlig generalforsamling med en snes deltagere. Man mødtes på Københavns Hovedbanegård om formiddagen. Herfra gik turen til KZ-mindesmærket ved Helligåndskirken, hvor der blev lagt en krans, og der var enighed om, at mindesmærket efter flytningen og omlægningen af kirkepladsen har fået en smuk og værdig placering.

Derefter kørte man til Mindelunden i Ryvangen, hvor der lagdes blomster i KZ-rotunden og ved Mindemuren.

Og så kørte hele selskabet til Gentofte, hvor Erik Budde havde lagt hus og have til. Her holdtes generalforsamlingen, efter at man havde nydt det veldækkede forkostbords glæder.

Ved generalforsamlingen bød formanden, den nyindviede biskop, Vincent Lind, velkommen til de fremmødte medlemmer og de to gæster, nemlig både den forhenværende og den nuværende kontorchef i Frihedsfonden, altså Th. Dige og Frode Toft.

Vincent Lind aflagde beretningen, der udover de rent praktiske oplysninger bestod i en velformet og smuk gengivelse af nogle notater, han i befrielsessommeren 1945 og nogle år senere havde nedskrevet om opholdet i Frøslev og deportationen til Tyskland.

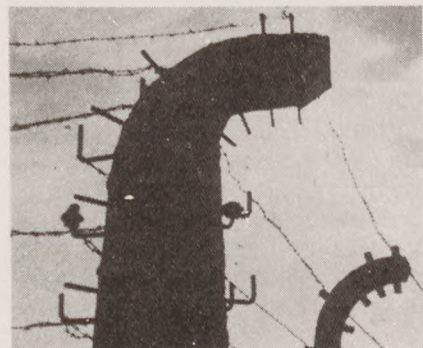
Der var delte meninger om et på mødet fremkommet forslag om en fællestur

til Porta-Westfalica, så man nøjedes med at lade et par af de interesserede undersøge mulighederne.

Frode Toft takkede for indbydelsen og gav nogle oplysninger, bl.a. om de foreløbige planer for 40-års dagen i 1985.

Bestyrelsen genvalgte og består således fremdeles af Vincent Lind, Henning Vagn Petersen, Nils Berg, Axel Jørgensen og Alfred Bertelsen.

NEUENGAMME

To af den yngre generation fortæller om Pilgrimsfærden

I dagene 7.-10. sept. foretog Neuengammeforeningen sin årlige pilgrimsfærd til Emsland. Turen samlede 70 deltagere. Vi giver her ordet til en af de yngre deltagere, der var med for første gang. Søn af en af dem, der selv var deporteret:

Vi var 70 ialt. Det var deltagere fra Sjælland, Fyn og Jylland, inclusive 10 fra Frøslev. Vi startede fra Københavns Hovedbanegård tidligt om morgenen, og vi var så heldige at have en vældig god og dygtig chauffør.

Det var første gang, min hustru Annine og jeg var med, og for mig var der en vis undren over det gode humør, der var i bussen under hele rejsen, især over, at man overhovedet ikke mærkede den generationskløft, der trods alt er, for ikke een eneste gang blev man fejlet af, uanset hvad man spurgte om.

Den sidste del af vejen i Emsland kørte vi på et jernbanespor, hvor min far har kørt som fange. Det var en underlig oplevelse, også den hjertelige modtagelse, vi fik på hotel Pøker.

Lørdag var fridag, så vi kunne gøre, hvad vi ville, og vi benyttede lejligheden

Aabenraa Rederi A/S

Finlands-Konsulat

P. F. CLEEMANN

SKIBSMÆGLERFORRETNING

AABENRAA

telgr. •Cleemann•

tf. (04) 622182 - telex 52111

DAELLS VAREHUS

Vi skaffer penge til huse.

Tænk De på tilbygning,
ombygning eller nybygning, så kontakt

**Kreditforeningen
Danmark**

København:
Jarmers Plads 2,
1590 København V.
Tlf. (01) 12 53 00

Århus:
Åboulevarden 69,
8100 Århus C.
Tlf. (06) 12 53 00

Herning:
Viborgvej 1,
7400 Herning.
Tlf. (07) 12 53 00

Aalborg:
Algade 58,
9100 Aalborg.
Tlf. (08) 12 53 00

Odense:
Jernbanegade 16,
5100 Odense C.
Tlf. (09) 12 53 00

Møde i Moskva

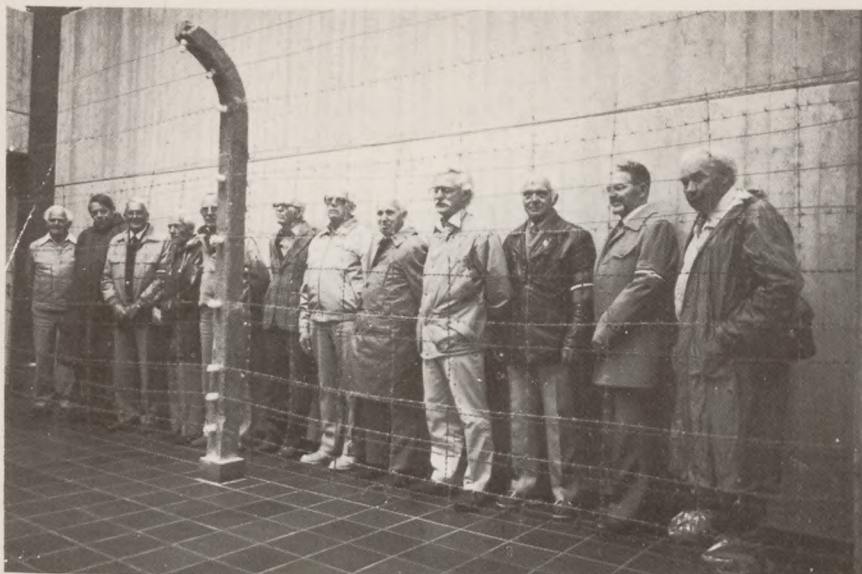
Der var uvished inden den internationale Ravensbrück-komites årlige møde blev fastsat. Først en uge forinden fik Klara Sørensen og jeg telegram og fløj så den 17. juni.

Var indbydelsen sen, skortede det ikke på gæstfrihed, da vi kom til Moskva. Vi blev mødt af Nina Baranowa, præsident for Ravensbrücks sovjetiske fanger, som vi mødte i fjor i Bruxelles, samt en meget effektiv mand fra krigsveteranernes komite og to søde studiner, der var vore tyske og franske tolke. Vi blev installeret i det komfortable Hotel Moskva og fik hver et dejligt værelse med bad, køleskab, tv og radio - og alt fungerede! Hotel Moskva er ellers kun for russere, men vi boede der, fordi vi var krigsveteranernes gæster. Der er vist intet land, hvor veteranerne hædres mere, og det kom vi til at nyde godt af.

Mandag begav vi os ud med vore tolke for at se på byen. Klara havde været i Moskva, men det var mit første besøg, og jeg var overvældet af dens størrelse, renhed og arkitektur. Først til Den røde Plads. Jeg var ikke forberedt på dens storslåethed. Vi gik ind og så den ældgamle St. Basilkirke, der ligger for enden af den. Efter at vi havde gået rundt om Kremlmuren, kom vi ind i Kreml og så de skønne gamle kirker, den ene overgående den anden i tal og størrelse, alle kuperne af pureste guld. Arkitekturen er så forskellig fra resten af Europa, men så gammel, at man mærker historiens vingesus. Så var vi i Alexanderparken og så monumentet for den ukendte soldat med den evige flamme.

Om tirsdagen var de fleste delegerede kommet, og mange kendte vi fra forrige år. Det var først anden gang, Danmark deltog, og i år blev vi officielt medlemmer. Der var ikke møde, så vi kørte rundt i busser og så Moskva. Om eftermiddagen var vi på Tretjakov-museet med russisk kunst fra Ikoner til nutiden.

Næste dag begyndte møderne, der blev holdt i Sovjet-huset, et af de gamle smukke palæer. Mødet blev ledet af vor eminente, franske præsident, Rose Guerin, men blev åbnet af en civil sovjetisk

Gamle KZ-fanger bag pigtråden ved Dokumentemhaus i Neuengamme.

(Foto: Jens Ørgaard Jensen)

til at gøre indkøb og se på en del seværdigheder. Det var således en slap-af-dag, og det var velgørende.

Søndag kørte vi til den første lejr, vi skulle besøge. Jeg skriver besøge, og jeg ved, at der var kammerater med, der havde lovet hinanden, at ofrene aldrig skulle blive glemt. Dette er i sig selv fantastisk, når man tænker på, at der er gået så mange år »siden dengang«. Gid ofrene aldrig må gå i glemmebogen.

I Dalumlejren holdt Ib Lærche en kort tale, og derefter min far, Axel Lauritzen. Det var en tale om alt det forfærdelige, der var sket her. Jeg lagde en krans ved mindestenen, og jeg var meget glad for, at min far er blandt de overlevende. Vi sang naturligvis: Altid frejdig.

Vi kørte videre til den berygtede Versen-lejr. Jeg finder, at lejrns navn er alt for kønt, når man tænker på hvad der er foregået her. Der er tale af Niels Otto Køster og kransenedlæggelse. I en pause gik jeg hen og talte med fynboerne og jyderne, og jeg undrede mig atter over at kunne opleve et fællesskab med mennesker, jeg aldrig havde mødt før.

I Esterwege holdt Niels Otto Køster en tale over et af ofrene fra denne lejr, nemlig Nobelpristageren Carl von Ossietzky. Vi gik et stykke herfra til hovedmonumentet, hvor Bjørn talte, og vi lagde en krans. Da Bjørn talte, stod jeg og ønskede, at alverdens TV-kameraer var på. Så gribende var det, han sagde. Godt, at Karl-Heinz Hoffmann nu sidder forsvarligt indespærret.

Tilbage til hotel Pøker fik vi lejlighed til at snakke med gamle fangekammerater, men vi skulle tidligt til ro, for vi skulle jo starte tidligt næste morgen til vort sidste besøg i en lejr, nemlig Neuengamme. Da vi kom hertil, holdt Ib en kort tale ved hovedmonumentet, hvorefter han gav ordet til min far, der holdt en gribende tale.

Da vi lagde vor krans, kunne vi glæde os over, at der allerede var andre kranser. Blandt andet en med tyske bånd. Det varmede. Besøget i Dokumentemhaus var uforglemmeligt. Jeg så med undren på de mange forfærdelige billeder, og jeg syntes, at I alle er meget stærke, at I kan tåle at se på det, som I selv har oplevet. Anine og jeg kunne have brugt megen mere tid, end programmet tillod.

Vi kom så op til en grim plads med navnet krematoriepladsen. Her ville Ib Lærche ikke holde nogen tale, for han sagde, at så mange tusinde døde taler for sig selv. På vejen tilbage til busserne lod jeg mig fortælle, at for kun et par år siden stak der her menneskeknogler op af jorden. Forstå det, hvem der kan. Jeg kan ikke.

Selv om vi så de mange afskyelige ting, er det ikke sidste gang, min kone og jeg er med på pilgrimsfærd, og vi er meget glade for, at vi nu er optaget i dette fællesskab.

Kan I for øvrigt huske, hvor det varmede, da Busse-Jørgen bad os synge: Der er et yndigt land - ved ankomsten til Danmark.

Anni og Bent Lauritzen

Vore to tolke på Den røde Plads i Moskva. Natasha var tysk og Larissa fransk tolk.

krigshelt. Dernæst talte Nina Baranowa, og delegerede fra Holland, Østrig, Vest- og Østtyskland, Jugoslavien og flere andre lande berettede om deres foreningers arbejde, og kom med forslag om de to resolutioner, som vi havde modtaget skriftlige forslag til. Den ene, som efter ivrige diskussioner blev vedtaget, var en opfordring til Nato- og Warszawapagtlønderne om at nedruste. Den anden resolution påpegede den stigende fare for neo-fascisme og racisme.

Om aftenen blev vi belønnet med besøg i Moskvas berømte cirkus, som fuldt ud opfyldte forventningerne.

Næste morgen besøgte vi en fabrik for dame- og børnetøj. Efter frokost var vi igen til møde, og det trak ud, men vi nåede i Bolshoi-teatret, der opførte en Gluck-opera »Ifigeneia i Aulis«, ikke den mest spændende opera.

Den 22. juni oplevede vi det mest højtidelige øjeblik. Vi nedlagde en krans på den ukendte soldats grav, d.v.s. det var tre soldater, der stillede kransen op på monumentet. Der var en del lommetørklæder i brug. Om eftermiddagen tog vore to søde studiner os på en tur i Metroen, så vi fik set de smukke stationer med skulpturer, malerier, endog loftsmalerier, granit og marmor, og også nogle helt nye, moderne stationer. Rygning er forbudt, så luften er forbavsende god, trods det, at 5 millioner daglig benytter Metroen.

Om aftenen blev mødet afsluttet med en livlig og vellykket stående souper,

som krigsveteranernes komite inviterede os til. Lørdag, vor sidste dag i Moskva, gik vi i butikker med vore to små veninder. Om eftermiddagen blev vi kørt rundt til flere butikker og sluttede med et besøg på Pushkin-museet, som har en pragtfuld europæisk kunstsamling. Søndag formiddag blev vi fulgt til flyvepladsen, og vore to små tolke kom med gaver og blomster. Vi var triste ved at tage afsked med dem, og Klara og jeg var enige om, at det var en af de bedste uger, vi længe havde oplevet.

Ragna Hamilton

FRIHEDSMUSEET

Der indbydes til foredrag

Frihedsmuseet har nu indledt de af foreningen Frihedsmuseets Venner arrangerede foredragsaftener i efteråret. Den 1. oktober fortalte politiassistent Børge Kronsted om den 19. september 1944. Programmet for de næste foredrag er:

Mandag den 22. oktober taler lektor Chr. Tortzen om »Danske sømænd omkring 5. maj 1945«.

Mandag den 5. november taler professor Ditlev Tamm om retsopgøret i Danmark.

Mandag den 26. november taler lærer Arne Gammelgaard om de tyske flygtninge i Danmark.

Alle foredragene holdes i Frihedsmuseet og begynder kl. 19.30.

Særdstilling om politiets deportation

I anledning af 40-året for tyskernes arrestation af det danske politi den 19. september viste Frihedsmuseet en mindre særdstilling i tiden fra tirsdag den 4. september til og med søndag den 30. september i år.

Udstillingen fortalte om politiets arbejde i de første besættelsesår, arrestationen af politiet, de ca. 2.000 politifolks deportation samt de tilbageblevne politifolks deltagelse i den danske modstandsbevægelse og deres deltagelse i arrestationerne af landsforrædere efter befrielsen.

Efterårsferien

I skolernes efterårsferie fra søndag den 14. oktober til og med søndag den 21. oktober 1984 vil Frihedsmuseet udvide sin åbningstid til hver dag mellem kl. 10 og 16.

I denne åbningstid vil der hver dag mellem kl. 13 og 14 være mulighed for at se det illegale trykkeri i arbejde med at trykke et illegalt blad, som uddeles gratis til de besøgende.

Derefter vil der kl. 14 blive holdt en gratis omvisning i museet, og som sædvanlig er der gratis adgang til Frihedsmuseet.

MINDEORD

Carlo Hermann

Min bedste ven Carlo er død, 65 år. Han havde været syg længe og til sidst kunne han ikke mere.

Carlo og jeg var medlemmer i Frederiksberg DKU før krigen og fulgte med ind i DKP, da det blev illegalt. Begge blev vi arresteret i forbindelse med det kendte aerolit-tyveri i Faxe, blev interneret og fulgtes gennem Horsørød og Stutthof indtil russerne befriede os den 10. marts 1945. Derefter skiltes vore veje en tid, til vi atter kunne vende hjem til Danmark, for Carlos vedkommende så sent som i slutningen af juni 1945.

Carlo var alvorligt syg allerede under evakueringen af Stutthof og i begyndelsen af 60'erne fik han en éngangsersättning på grund af det vaklende helbred. Trods det gennemførte han derefter en 4-årig aftenskoleuddannelse til mellemtekniker og fik et bedre og lettere job.

Men for en halv snes år siden måtte han opgive og gå på invalidepension. Og nu har han altså forladt os. Han efterlader et dybt savn.

Karl Dester (Grue)

»Danmark 1940-45. Dette skete under Danmarks Frihedskamp« ved Jørgen H. Barfod. Udgivet af Frihedsmuseets Venners Forlag. 79 s. med 55 illustrationer. Dansk, engelsk, tysk og fransk tekst.

Frihedsmuseet har med denne bog villet give læserne en letlæst oversigt over hovedbegivenhederne i besættelsesårene på dansk og på de tre europæiske hovedsprog.

Med bogens format - A 4 - er der lagt vægt på, at illustrationerne kan komme til deres ret.

Museumsleder Jørgen H. Barfod indleder med en gennemgang af den almindelige udvikling under besættelsen (s. 1-27), og herefter vises en række enkeltbegivenheder i fotos med fyldige, firesprogede billedtekster på venstresiderne: 9. april, de danske søfolk, illegal presse, aktionen mod de danske jøder, sabotagen, Grønland, Schalburgtagen, folkestrejken o.s.v.

Med 40-året for befrielsen på kort afstand håber museet, at bogen vil finde brugere blandt de unge, der ikke selv har oplevet besættelsesårene, men tanken er naturligvis også at give turister og andre udlændinge i Danmark mulighed for at skaffe sig et første indtryk af disse vigtige og spændende år af Danmarks nyere historie.

Bogen koster 49 kr. Det er billigt i dag. Den kan bestilles på Frihedsmuseet, Churchillparken 7, 1263 København K.

Det etiske livssyn lå og ligger bag

»I Ebbe Muncks spor«. 122 sider. 85 kr. Nordisk Boghandel. Østergade. København.

2. maj 1974 døde Ebbe Munck, 69 år. Han var på sin stilsfærdige, venlige, men altid effektive måde en af dem, der førte. En af de mest lysende skikkelser fra besættelsens onde år. Han fik et mangesidet liv, også før og efter besættelsen, og han havde mange venner. Derfor var det naturligt, at en kreds af ansete personer startede en indsamling, så man fik rejst ham en værdig bauta-sten i Skovshoved havn. Og fik stiftet en

Ebbe Munck.

mindefond, så man hvert år har kunnet uddele en hæderspris, Ebbe Munck-prisen, til danske, der har skabt noget til gavn for helheden og for fremtiden, ikke bare noget til egen hæder og vinding.

Det var kendte navne, der stod bag stenens rejsning og fondens skabelse med den årlige uddeling: højesteretssagfører Bernt Hjejle (formand), lrs. Per Federspiel (med boghandler Mogens Staffeldt som suppleant), prins Georg (viceadmiral S. S. Thostrup), direktør Ole Lippmann (lrs. Svend Truelsen), direktør Poul Nielsen (bankier Henrik Henriques), direktør Mogens Pagh, ØK (underdirektør Vald. Schmidt), direktør Sverre Seehusen (direktør Jens Lillelund), direktør Eric Tersling (major Tore Dinesen) og viceadmiral A. H. Vedel (kommandør P. A. Mørch). Og man bestemte, at prisen skulle tildeles folk, som havde udmærket sig på felter, der også havde haft E.M.'s særlige interesse - herunder ekspeditionsområdet, dansk virke i udlandet, udforskningen af Grønland, oplysning om frihedskampen, journalistikken m.v.

Hvem har så fået prisen? Billedhuggeren, radiomanden, grønlandseksperter, greve Eigil Knuth, som også er æres-dr. scient. Redaktør Børge Outze, skaberen af både det illegale og siden det legale blad »Information«. Viceadmiral A. H. Vedel, som bl.a. huskes for sin holdning med den danske flåde den 29.8.43. For den militære efterretnings-tjeneste udegedes kommandør P. A. Mørch til prisen. For arkæologien: rigsantikvar P. A. Glob, for frihedskampens historie: dr.phil. Jørgen Hæstrup,

Odense. For grønlandernes ekspeditionsindsats: storfangeren Inutersuaq Uvdloriaq. Og samme år, i 1980, uddeltes en anden pris til Frihedsfondens formand, overlæge Jørgen Kieler, fordi han har beskæftiget sig så meget med dødslejrenes ofre, både humanitært og historisk (han og mange i hans familie var jo selv med i kz-lejrene). Som pioner i dansk land- og skovbrug fik godsejer Fl. Juncker så prisen i 1981 (han kunne også have fået den som fremragende modstandsmand). 1982 og 83 fik Reginald Spink, englænder, med vigtigt virke i SOE i London under krigen, dansk gift og med ophold i Danmark både før 9.4.40 og efter 5.5.45. Endelig redaktør Povl Westphall som reporter på højt plan.

Lad os et øjeblik dvæle ved Ebbe Muncks egne data. Han levede 1905-74. Blev cand.polit og blev ansat på Berlingske Tidende, for hvem han var i Finland 1939-40, ja også med i den spanske borgerkrig i 1936 og i Stockholm 1940-42, hvorefter han var Frihedsrådets repræsentant dér 1943-45. Fra 1947 trådte han i Udenrigsministeriets tjeneste, var ambassadør i Bangkok 1959-67 og derpå i fem år dronning Margrethes hofchef. 1959 udgav han bogen »Strejftog i Nord« og 1967 udkom hans erindringer »Døren til den frie verden«. Og så var han med på nogle Grønlandsekspeditioner.

Sluttelig har B. Hjejle ordet i bogen for at sige noget om »Det etiske livssyn«, noget der ligger bag alle talerne og alle udmærkelserne. Man kan sige det med Eigil Knuths citat af den franske digter Roger Martin du Gard: »Hvorfor lever vi, arbejder vi, anspænder alle vore evner? For... at levere det, man har modtaget, videre i forbedret, rigere tilstand.« Det etiske livssyn ligger også bag demokratiet, og Ebbe Munck har sagt det sådan: »Et etisk livssyn i de videre tankebaner er den eneste mulighed for forståelse mellem civiliserede samfund.«

Johs. Rasmussen

En Dannevirkekvinde i Hamborg

Edith Yoxall Christensen: Sigtet for spionage. En dansk kvinde i Gestapos klør. 144 sider. 124 kr. Bogans Forlag.

I 1940 blev den 20-årige Edith Christensen, som kom fra København med handelseksamen, stenograf ved det danske generalkonsulat i Hamborg, rettere ved konsulatets arbejderkontor, der

Edith Yoxall Christensen.

havde til opgave at hjælpe de tusinder af danske »gæstarbejdere« til rette, når de p.gr. af arbejdsløshed hjemme og med regeringens billigelse, søgte om ikke lykken, så i hvert fald arbejde i det fremmede. Edith blev kaldt »Kleinchén«, lille og yngst af personalet. Men hun fyldte sin plads. Snart blev livet dernede mere og mere gråt.

Længe havde Goering som luftmarskal pralet af den tyske uovervindelighed, men nu var det efterhånden de store tyske byer, der selv måtte tage mod luftangreb, så det battede. Fra juli 1943 satte de allierede - englænderne om natten, amerikanerne om dagen - de mest massive luftangreb ind mod nogen storby, man hidtil havde set. På bare ti dage blev 250.000 af byens 2,5 mill. indbyggere dræbt, og Tysklands næststørste by blev snart en ruinhob for mange bydeles vedkommende. Og alle, der kunne, flygtede fra byen.

Generalkonsulatet blev ødelagt under et af de første angreb. Men arbejderkontoret, som lå et andet sted, fungerede videre. Bare blev de af personalet, som var gift eller var blevet bange, sendt hjem til Danmark.

Kun seks af de 30 blev. Bl.a. Edith. For hende blev krigens sidste år frygteligt. 28. april 1944 hentede Gestapo hende på hendes bopæl. Vistnok fordi en af hendes danske chefer havde spioneret, i hvert fald modarbejdet tyskerne. I begyndelsen tog hun det ikke særlig alvorligt, mente f.eks. at hun nok var på fri fod igen til den næste fridag, den 1. maj.

Men piben fik en anden lyd. Alt det fortæller hun så om, ikke tårepersende, men nøgternt. Hun måtte på tur rundt i en række tyske kvindefængsler, bl.a. Torgau, og kom ud for megen brutalitet og vilkårlighed og var flere gange døden

nær. Havde en tid differitis og var på den tid næsten blind og lam. Men for hende som for så mange andre skandinaviske kz-fanger, kom frihedens time, da Bernadottes hvide busser hentede fangerne hjem til Danmark og Sverige.

Efter krigen virkede hun ved danske ambassader og generalkonsulater i Stockholm, Washington, San Francisco og Shanghai. I 1949 blev Kina kommunistisk ved den store revolution, så det var et forstyrret verdenshjørne og en urolig by, hun i 1950 kom til. Snart stod hun alene i generalkonsulatet. Her traf hun sin senere mand, englænderen Walther Yoxall, som var bankmand. 1955 slap han ud af Kina. Han fik en stilling som rådgiver for et hjælpeprogram på Ceylon. Og nu de var gift, fulgte hun med og blev ansat i generalkonsulatet der. Senere gik han af, de kom til København, og nu fulgte en post for hende som handelsråd i Haag i Holland. Efter hans død kom hun 1972 til Zürich som generalkonsul. Fem år efter døde hun, kun 57 år. Især fangenskabet hos Gestapo havde slidt mere på hende end nogen regnede med.

En fornuftig og ligetil beretning fra den onde tid.

Johs. Rasmussen

Hilsen til Margit, Elisabeth...

Tre modstandsfolk fra Skive, Svend Jensen, Jens Astrup og Sv. Harry Madsen (gruppen »Natravnene«) har udsendt en smuk lille bog med ovenstående titel om modstandsbevægelsens arbejde i Skiveområdet.

Skiveegnen var et godt sted for nedkastning af våben fra luften, og for at beskytte denne vigtige del af modstandskampen, fandt der kun få sabotageaktioner sted i området. Det begyndte, som flere andre steder med, at der opstod en terrænsportsforening. Initiativtagerne var lærer Knud Nørlem Andersen og toldassistent A.I. Jensen, der er bedre kendt som den senere så navnkundige jyske nedkastningschef Toldstrup.

Overskrifterne i bogen giver et indtryk af indholdet: »Den mørke dag« - »I erindringens dis« - »En sending vi ikke fik« - »Det begyndte i 1943« - »Våbentransporterne« - »Lidt om sabotage« - »Gestapo slår til« - »Efter 9. januar 1945« - »Lokale illegale blade« - »Frihedskampen har sin pris« - »Glade dage«.

Et vigtigt led i arbejdet i forbindelse med våbenedkastningerne var den efterfølgende transport. Som regel blev våbnene fordelt over store dele af Jylland med lastbiler eller jernbane i kasser med mærket »Maskingods«.

Det kunne ske, at en sending blev modtaget som waterdropping, dvs. at containerne fra de engelske fly i lav højde blev kastet i vandet nær en kyst, men uden faldskærm. For at undgå, at tyskerne skulle opdage noget, gik der nogen tid inden der fra containerne udløstes små bøger, så de var lettere at finde og fiske op.

En sådan waterdropping blev i sommeren 1944 foretaget i Limfjorden ved øen Fur. Herfra skulle transport ske pr. lastbil, men da den kom om bord på den lille Furfærge, kom færgen til at stikke dybere i vandet end normalt. Lasten var camoufleret med nogle sække med molér, der er et let materiale. Færgemanden syntes nok, at det var nogle tunge molérsten denne gang - men tingene er jo ikke altid, hvad de synes at være. Lasten kom godt i land på Sallingsiden og ført til Selde præstegård, hvor den blev gemt og senere fordelt til andre steder i Jylland.

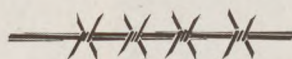
I januar 1944 blev Stoholmgruppen revet op af Gestapo, der arresterede 9 af gruppens 11 medlemmer. To fik fængselsstraffe, medens de syv andre blev idømt dødsstraf. For seks af dem ændredes dommen til livsvarigt tysk tugthus, men den syvende, kreditforeningsassistent Helmer Wøldike blev henrettet i Ryvangen.

Under opholdet i Horserød kom gruppen i forbindelse med bl.a. folkene fra Hvidstengruppen. En af folkene fra Stoholmgruppen skrev i Horserød et digt, hvori det på vestjysk hedder:

Wos fræ den sam mueshwol af
vi kommer nok te Hvidsten en daw
for hos Fiil aa faa en bid brø
aa oprisk minder fra Horserød.

Men således skulle det som bekendt ikke gå.

Bogen er smukt trykt i stort format og illustreret af Jens Astrup. Den er på 44 sider og koster 60 kr., men fås ikke i boghandelen. Hovedparten af oplaget er allerede forudbestilt, men enkelte eksemplarer kan fås hos Svend Jensen, Højgade 2, tlf. (07)52.47.33, Jens Astrup, Holstebrovej 60, tlf. (07)52.20.15 og Sv. Harry Madsen, Åkjærvej 1, tlf. (07)52.46.38, alle 7800 Skive.

ADRESSELISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. (01) 35 50 12.

Næstform.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boulevard 12, 2.tv. 2450 København SV. (01) 16 60 98.

Sekr.: P. Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.

Kass.: Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.

Bestyrelse: H. Davidsen, Frode Toft, Hans Andersen, Else Drejer, Lilian Olsen, Birgit Fischermann, Axel Lauritzen, Solveig Skjøtt, Arvid Hemmingsen og Ove Laursen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev (03) 86 55 59.

Kass.: Johs. Damsgaard, Herninggade 1, 2100 København Ø. (01) 42 55 72.

Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej 25, 5000 Odense. (09) 12 71 99.

Århus: Håkon Thomsen, Søndervangen 20, 8260 Viby J. (06) 14 53 95.

Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. (08) 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Poul Nielsen, Bjernedevej 40 A, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.

Kass.: Erik Richter, Klarup Kirkevej 18, 9270 Klarup. (08) 31 82 95. Giro 6 45 87 18.

Socialsekretær: Otto Laugesen, Snerlevej 27, 7900 Nykøbing Mors. (07) 72 02 27.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N (01) 35 50 12.

Kass.: Anna Strunge, Musvågevej 20, 8210 Århus V. (06) 16 98 12.

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Børge Kruse, Bavnevej 8, 2650 Hvidovre. (01) 78 49 99.

Socialsekretær: Kaj Wadsbach Petersen, Lundeberggårdsvej 228, 2740 Skovlunde. (01) 94 44 92.

Kontor: Kongevejen 252, 2. sal, 2830 Virum. (02) 85 58 98. Giro 881 17 88. Åbent tirsdag, onsdag og torsdag kl. 10-14. Sociale sager kun tirsdag og torsdag.

Esbjerg afd. Fmd.: Viggo Hansen, Palnatores Alle 19, 6700 Esbjerg. (05) 14 27 58.

Kontor: Centret, Skolegade 54, 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Fredericia afd. Fmd.: Jens Jac. Jensen, Fårbækvejen 2, 7000 Fredericia. (05) 95 79 88. Kontor: Kongensgade 31 A, tlf. 93 29 73, åbent onsdag kl. 14-16.

Socialsekretær: Kai Ibsen, Skovparken 38 B, 6000 Kolding. (05) 52 82 43.

Odense afd.: Kontor: Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ, tlf. (09) 15 45 87. Åbent hver onsdag kl. 10-12.

Fmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. (09) 15 98 27.

Socialsekretær: Kristian Hansen, Grønnevangelen 17, 5210 Odense NV, tlf. (09) 16 31 93.

Sydfyns afd.: Louis Artéll, Brændeskovvænget 7 B, postbox 251, 5700 Svendborg.

Aksel Jørgensen, Varnæsvej 33, 5700 Svendborg. (09) 54 12 29.

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskrænten 3, Ganløse Bund, 2760 Måløv. (02) 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Åbo), Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Ø. (08) 15 70 82. Centrets adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg (08) 12 16 19. Åbent tirsdage 10-12, torsdage 10-12 og 14-17.

Århus afd.: Alfr. Bertelsen, Louis Hammerichs Vej 11,2, 8200 Århus N. (06) 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. (06) 16 63 18. Åbent mandag-fredag kl. 9-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær tirsdag og torsdag kl. 14-17.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Gartner Christen Karstensen, Stadionvej 20, Øsby, 6100 Haderslev. (04) 58 41 65.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. (06) 42 67 22.

Randers afd.: Fmd.: Erik Andersen, Fjordbakken 32, Mellerup, 8900 Randers. (06) 44 13 19.

Kass.: Karin Larsen, Sjællandsgade 11, 8900 Randers. (06) 42 58 60.

Sjællandsafd.: Fmd.: Jens Thomsen, Skottegården 15, 2770 Kastrup. (01) 50 48 61 og (01) 50 09 70.

Kass.: Erik Gajhede, Vejlands Alle 95, 2300 København S, tlf. (01) 58 16 55. Giro 1 70 30 72.

Århus afd.: Fmd.: Edith Johansen, Hougårdsvej 58, II, 8220 Brabrand. (06) 26 15 19.

Kass.: Elisabeth Thorsen, Irisvej 2, 8400 Ebeltoft. (06) 34 17 82.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN:

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse. (02) 48 56 74.

Kass.: Henning Skøtt Sørensen, Kastrupvej 78, 1.tv., 2300 Kbh. S., tlf. (01) 58 31 02.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boulevard 12, 2.tv. 2450 Kbh. SV. (01) 16 60 98.

Kass.: Gunnar Transel, Vestergade 29, 7100 Vejle.

HORSERØD

Fmd.: Heinrich Davidsen, Kastrupvej 90, 2300 København S. (01) 55 34 99.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Jørgen Lind, Stavnsholtvej 38, 3520 Farum. (02) 95 11 15.

Kass.: Ib Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. (01) 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N. (01) 35 50 12.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22, 5000 Odense C. (09) 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NØ. (09) 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. (02) 98 11 77.

Kass.: Herman Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre (01) 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Fischermann, Toftekærsvvej 28 C, 2820 Gentofte. (01) 65 82 12.

Kass.: Herman Erbstein, Gerlevvej 15, 2700 Brønshøj. (01) 28 27 15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8592 Anholt by. Henvendelse til: Alfred Bertelsen, Louis Hammerichsvej 11, 2., 8200 Århus N. (06) 16 63 18.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjælpefond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård:« Selvejende institution. 12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors, 7700 Thisted. Henvendelse: Alex Binnebal, (07) 98 11 95 eller Otto Laugesen, (07) 74 16 64.

Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge. Henvendelse til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse (02) 48 56 74.